

1934 Kolmeteistkümnes aastakäik Nr. 2

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus:

Julius Mägiste
Peatoimetaja

Elmar Elisto
Toimetuse sekretär

Joh. V. Veski

Tartu 1934

Akadeemilise Emakeele Seltsi kirjastus

Sisukord.

	Lk.
1. J. Aavik, Mõnede rektsoonide õigekeelsus	33
2. J. Mägiste, Haplooloogilis-dissimilatoorsest sisekaost lmsm. kee- lis, II, III	40
3. J. Györke, Sugemeid <i>-ng (-ngu)</i> deverbalse ja denominaalse nominaaltuletislõpu ajaloo juurde	45
4. L. Hakulinen, Eesti <i>kuju</i> ja soome <i>kojo</i>	48
5. Raamatute ülevaade :	
A. Kask, <i>J. Ainelo</i> , Eesti keele õigekeelsusreeglid	49
J. Mg., <i>M. Airila</i> , Viron kielen <i>oratio obliqua</i> 'sta	58
A. Vaigla, Õiendavaid märkusi	61
E. Nurm, Vastuseks „Õiendavaile märkustele“	61
6. Toimetusele ja AES-le saadetud kirjandust 1933	64

Handwritten scribbles at the top left of the page.

Riiklik Raamatukogu
Kooliteaduslik Raamatukogu

EESTI KEEL

Akadeemilise Emakeele Seltsi ajakiri

Toimetus: Tartu, Veski 9—5, tel. 6-55. Talitus: Akad. Kooperat., Ülikooli 15, tel. 63.

Mõnede reksioonide õigekeelsus¹.

Reksioonid on teatavasti need käändelised või kaassõnalised väljendusviisid, mida mingid sõnad eneste järel nõuavad objektina, adverbiaalina või adverbiaal-atribuudina. Reksioonid moodustavad tähtsa ja keerulise osa süntaksist ja neis tuleb nähtavale keele omapärasus ning individuaalne laad, sest eri keeled erinevad siin nii paljude sõnade suhtes. Nii on eesti keeles *aitama* objektreksiooniga (‘*aitama kedagi*’), aga saksa ja vene keeles datiiiv-adverbiaaliga (‘*jemandem helfen, помогать кому-нибудь*’). Eesti ja samuti soome keeles konstrueeruvad *jääma* ja *jätma* kuhu-käändega (‘*ta jäi metsa*’, ‘*jätsin selle katusele*’), paljudes muudes Euroopa keeltes aga kus-reksiooniga (näit. saksa ‘*er blieb im Walde*; icht liess es *auf dem Dache*’).

Ka õigekeelsuslikult on reksioon tähtis ja keeruline ala ja see moodustab võõrkeelte õppimisel harilikult suurima raskuse. Õigekeelsuslikult väljakujunenud kultuurkeeltes on ka reksioonide õigekeelsus saavutanud teatava kindla ning fikseerunud kuju, mille harjumused on kindlasti juurdunud nende alateadvusse, kes keelt täielikult oskavad.

Mis puutub eesti keelesse, siis selles kui võrdlemisi noores ja alles arenemisel olevas kultuurkeeles ei ole loomulikult ka reksioonide süntaks veel mitte lõplikult ja igati rahuldavalt välja kujunenud, vaid siin esineb selles küllaltki kobamisi ning vankumisi. See ei olegi mingi ime, sest süntaktiline

¹ Mõnest järgnevas käsitletud küsimusest on artikli autor sõna võtnud varemalt juba teisalgi, kuid just tähtsa reksiooniküsimuse põhimõttelisema ülestõstuna avaldame selle 12. nov. AES-i koosolekul peetud ja 26. nov. koosolekul täiendatud ettekande täielikult. — Läbirääkimisi selle kohta vt. EK-s edaspidi. Toim.

külg keeles kui selle heljuvam ja niütelda vähem konkreetne element on see, mis kõige hiljemini välja kujuneb. Pealegi on süntaksi õigekeelsust meil seni jõutud võrdlemisi vähe viljelda. Nii ei ole kõigi rektsooniliste vankuvuste kohta ka ametlikes grammatikais seisukohta võetud ega ainulubata-vate keelendite piirid sel alal kindlaks määratud; teiselt poolt jälle ei tundu mõned fikseeringud sel alal kõigiti õnnestunuina.

Alljärgnevas käsiteldagu mõningaid seesuguseid juhtumeid käänete tarvitamise ja rektsoonisüntaksi alalt.

1. Kas *järel* või *järele*? — Selle tagasõna käänete tarvitamises esineb vankuvus, ja nimelt aja-adverbiaali tähenduses: kas *kahe aasta järel* või *kahe aasta järele* tuli ta välismaalt tagasi? Kirjanduses võib leida mõlemate käänete tarvitamist selles funktsioonis. Enne iseseisvuse aega ilmunud kirjanduses tarvitati harilikult *järele* (*„mõne aasta järele“*). Iseseisvuse ajal aga on hakanud neis väljaandis, mis ilmuvad elukutseliste keelekorrektorite poolt parandatuina (Eesti Kirjanduse Seltsi, „Noor-Eesti“, „Looduse“ kirjastusel), esinema järjekindlalt *järel* ajalises tähenduses. Ajalehtedes aga, kus korrektorid õigekeelsuslikku ametlikust nii ei taotle või ei suuda taotella, esineb niisuguseil korril väga sageli veel *järele*. Mis puutub rahvakeelses, siis näib seal ajalises tähenduses olevat alati kuhu-kääne, kas allatiiv *järele* või illatiiv *järke* või *järgi* (mitmus), olenedes murdeist, aga mitte kus-kääne (adessiiv *järel*): *„mõne päeva järele“*; *„mõne päeva järke“*; *„mõne päeva järgi“*. Ka soome keeles on vastav sõna kuhu-käändes: *„muutaman päivän jälkeen“* (illatiiv). Seepärast tekib kahtlus, kas adessiivi *järel* tarvitamine ajalises tähenduses ei ole johtunud teoreetiseerimisest, nimelt tahtmisest ühelt poolt vahet teha koha- ja viisiadverbiaali ja teiselt poolt ajaadverbiaali vahel: *„ta jooksis mu (või mulle) järele“* (kuhu?); *„seaduse järele“* (= *seaduse kohaselt*); aga: *„suure vaevanägemise järel“* (millal?) läks mul viimaks korda. Igatahes aga on niisugune *järel* (pro *järele*) elava rahvakeele omavoliline ümber-tegemine ja tundub võõristavana meie keeletundele. Pealegi on see tarbetu ka ametliku keele seisukohalt nüüd, kus modaalses tähenduses on hakatud tarvitama *järgi* (*„seaduse järgi“*) ja kohaadverbiaalne *järele* ei sega sugugi mitte ajaadverbiaalset. Isegi kui *järele*-vormi tarvitada ka tähenduses *„kohaselt“* (*„seaduse järele“*), nagu nende ridade kirjutaja eelistab, ei mõju see segavalt, sest lauseühendusest on ikkagi arusaadav, millises tähenduses *järel* on mõeldud. Pealegi tarbekorral, kui *järele*-sõna ajaline tähendus ei tun-

duks küllalt selgena, võib selle asemel tarvitada sõna *pärast*: „nende sõnumite *järele* ~ *pärast* neid sõnumeid muutus ta meeleolu paremaks“. Tähendatagu veel, et samuti ka saksa keeles esineb vastav sõna (*nach*) kõigis kolmes funktsioonis: „er lief mir *nach*“ — ’ta jooksis mulle *järele*‘; „*nach* zwei Jahren“ — ’kahe aasta *järele*‘; „*nach* dem Gesetz“ — ’seaduse *järele*‘.

Lõppeks öeldagu, et adessiivne vorm *järel* on õigel kohal ainult seal, kus ta vastab tõesti küsimusele „kus?“, „sammusin ta *järel*“ (= ta taga); „vokaal asetses konsonandi *järel*“ (= taga).

2. *l*-käände tarvitamine *s*-käände asemel. — On kujunenud kalduvus tarvitada *l*-käänet (adessiivi) seal, kus loomulikum ja loogilisem oleks *s*-kääne (inessiiv): „mind edasi Pihkva *sihil*“ (peab olema *sihis*); „see sündis veebruarikuul, *aprillil*“ (p. o. *vebruarikuus, aprillis*) — kuu nimetus peab niisugusel korral olema inessiivis; „nad seisis *taluõuel*“; „ta elab Viru *tänaval*“ (p. o. *tänavas*); „Inglise laevastik on Balti *merel*, Soome *lahel*“ (p. o. *meres, lahes* — sest p. o. inessiiv, kui on mõeldud geograafiliselt piiratud ala, muidu küll *merel*: „kalurid olid *merel*“); „nad olid *elaval jutuajamisel*“ (Vilde; p. o. *elavas jutuajamises*) jne. Selle *l*-käände väärtarvitamise põhjus näib peituvat kahes asjaolus: esiteks selles, et adessiivi peeti luuleliseks (nii esineb see *l*-tõbi juba Kalevipojas: „kussa piinad *peitusella*, pikad varjud *vaikusella* [pro *peitusessa, vaikusessa*], põrmu põhja põõnutavad“ [Kvp. Sissejuhatuses, 8—11]) ja ka abstraktsemaks, vähem konkreetseks, vähem igapäevaseks, seepärast langeti ja langetakse sellesse eriti enam raamatulises-kirjakeelses stiilis ning fraseoloogias ja piltlikes ütlusis („oli *elaval jutuajamisel*“; „nad olid *agaral tegevusel*“ [Vilde]). Sellega seletub ka *l*-kääne niisuguseis ütlusis kui „*võimul* olema, *suurel* arvul, *suurel* määral, *suurel* mõõdul, *juuresolekul, tarvitusel, maksvusel*“, mis sellistena on juba niivõrd juurdunud keeletarvitusse, et neid ei saa ega maksagi enam ümber teha. Need on enamasti kõik tõlkelaenud ja rahvakeelele võõrad.

Teine põhjus on arvatavasti see, et lõuna-eesti keeles puudub *s*-lõpuline inessiiv. Seepärast lõuna-eestlased, kellede hulgast on tulnud peaaegu pool osa meie kirjanikke ja ajakirjanikke, võõristasid *s*-käänet (mis nende alateadvuses on nagu vähem produktiivne) ja asendasid seda pigem *l*-käändega. Sellega seletub ka muuseas *õuel* (pro *õues*) ja *vebruarikuul, oktoobril* (pro *-kuus, oktoobris*), kuna põhja-eesti keeles räägitakse *vebruarikuus*.

Mõlemad põhjused kokku on mõjutanud selle l-käände-
kuritarvitamise meie praeguses ühis- ja kirjakeeles.

Nende põhjustega seletub l-käände tarvitamine ka ütlu-
ses *sel juhtumil* (või *juhul*), kus ootaks inessiivi: *ses juhtu-
mis, neis juhtumeis* — see oleks loogilisem ja isegi selgem;
vrd. *neil juhtumeil* on tähendus *segane* (= need juhtumid
evivad segava tähenduse) ja *ses juhtumis, neis juhtumeis* on
tähendus *segane*. Inessiivi kasuks kõneleb ka kõigi teiste
keelte „consensus“, kus vastavalt on seesolemist tähendav
prepositsioon: *dans ce cas* (prants.), *in that case* (ingl.),
в этом случае, isegi ka soome keeles: *tässä tapauksessa*.
lgatahes ei ole l-käandel ütelses *sel juhtumil* mingisugust
rahvakeelsuse või eestipärasuse alust, vaid see on tekkinud
hoopis juhuslikel põhjusil, mingist valearusaamisest. Kui
üldse tarvitada *juhtumil*, siis sobiks see ainult juhtumis, kus
see peaaegu võrdub ütlusele *sel tingimusel*; mis juhtumeis
aga tuleks hakata seda sõna tarvitama inessiivis.

3. Kas *suhtuma sellesse* või *sellele*? —
Ametlikus keeles on nüüd selle verbi reksioon fikseeritud
sisseütlevas käändes: *suhtub sellesse, temasse, küsimusse*.
Kuid siin tundub, vastupidi, väliskohakäändeline reksioon
loomulikumana ja isegi eesti keele iselaadile kohasemana.
Illatiivne reksioon on siin lihtsalt soome keelest üle toodud,
kust sõna *suhtuma*'gi on laenatud. Ometi ei tarvitseks rekt-
siooni suhtes soome keele järele käia, sest soome keeles on
illatiivil hoopis laiem ning ebamäärasem tarvitusala kui eesti
keeles: on rida verbe, mis soome keeles konstrueeruvad illa-
tiiviga, kuna vastavail verbidel eesti keeles on reksioonina
mingi teine kääne ja illatiiv tunduks neil otse ebaloomulikuna
ning veidrana: *vastata kysymykseen* (küsimusse — vastata
küsimusele), *verrata siihen* (võrrelda sellesse! — eesti kee-
les 'võrrelda sellega'), *tutustua häneen* (tutvuda temasse —
temaga), *katsoi minuun* (minusse — vaatas minu peale või
minule), *suuttui häneen* (temasse — vihastas tema peale või
temale või tema üle). Järelikult kui me eesti keeles ei ütle
soomepäraselt *vastata küsimusse* (nagu Tuglas omal ajal
kirjutaski), vaid *vastas küsimusele*, siis on loomulik, et me
eesti keeles ütleme eestipärasemalt ka *suhtus sellele küsimu-
sele* (mitte *küsimusse*). Sest siin ei ole tõesti mitte tegemist
mingi sisseminemise või sissetungimise mõistega, vaid välise,
väljaspool oleva seisukoha võtmise ja käitumisega mingi
isiku, asja või nähtuse suhtes. Seda tõestab ka see, et kui
käändelise reksiooni siin asendada kaassõnaliselega, siis me
ei tarvita mitte *sisse* vaid *kohta*: *nad suhtuvad heatahtlikult
nende ettevõtete, nende isikute kohta* (mitte *sisse*!). Seda

väliskohakäändelist rektsiooni toetavad ka mitmed teised kultuurkeeled: (sks.) ‚sich zu etwas (mitte ‚in etwas‘) verhalten‘, vene ‚относиться к чему-нибудь‘ (mitte ‚во что-нибудь‘). Seepärast tuleks ka eesti keeles *suhtuma* rektsiooni küsimus võtta revideerimisele ning ümberhindamisele ja maksma panna *le*-rektsioon, mis on siin ainus loogiline ning loomulik². Ei ole sugugi veel mitte hilja seda teha.

4. Kas ‚võrduma -*le*‘ või ‚-*ga*‘? — See sõna konstrueeritakse nüüd ametlikult kaasaitleva käändega: ‚sissetulekud võrduvad väljaminekutega‘. Seepärast nõnda ka kõigis korrektorite poolt parandatud väljaandeis. Tegelikult aga räägitakse veel väga üldiselt ‚võrdub sellele‘. Ja see *le*-rektsioon tundub selle sõna juures keeletundele loomulikuma kui -*ga*. Seda toetab ka ‚vastab sellele‘, sest üks ole *võrduma* peaaegu sama mis ‚täpselt vastama‘. *ga*-rektsiooni algatajad on nähtavasti lähtunud sellest, et *võrdlema* konstrueerub kaasaitlevaga (‚võrdles seda *sellega*‘). Ent võrdlemine on oluliselt teine mõiste kui võrdumine: võrdlemine on transitiivne tegevus ja kahe või mitme asja vastastikune kõrvutiseadmine üksteisega, kusjuures need enamasti ei ole võrdsed, vaid erinevad; *võrduma* aga on intransitiivne verb ja osutab mingit suunda ainult ühelt asjalt teise poole (samuti nagu vastamine millelegi) ja tähendab täielist ühesuunemist. Kui on ‚võrduma sellele‘, siis loomulikult ka ‚võrdne sellele‘. Seda *le*-rektsiooni neil sõnadel toetavad ka teised keeled, kus vastavad sõnad konstrueeruvad datiiviga: prants. ‚égal à‘, ingl. ‚equal to‘, saksa ‚gleich dieser Zahl‘, vene ‚равняется этому‘. Lõppeks tähendatagu, et see *ga*-rektsioon annab sõnale *võrduma* niisuguse ilme või mulje, nagu oleks see refleksiiv verbist *võrdlema*, seega ‚need võrduvad üksteisega‘ = ‚need võrdlevad end üksteisega‘. Tähendatagu, et nimisõna *suhe*, tähendades vastastikust vahekorda, konstrueerub *ga*-käändega: ‚mu suhted temaga‘.

5. Kas ‚sarnlema *sellega*‘ või ‚*sellele*‘? — Samuti ka sõnal *sarnlema* tuleks praeguse ametliku *ga*-rekt-

² Et ‚suhtuma -*le*‘ on loomikum, seda tõestab ka see, et need, kes muidu ametliku keele reegli järele teadlikult kirjutavad ‚suhtub sellesse‘, alateadlikult ja spontaanselt ütlevad ‚suhtuma sellele‘. Nii ütles prof. Treiberg Veski austusõhtul lauakõnes (22. X 33): ‚...kes eesti kultuurile külmalt suhtuvad‘ ja prof. A. Saarest samal õhtul omas lauakõnes: ‚...suhtuvad neile tendentsidele teisiti‘. Mis puutub sellesse, et nende ridade kirjutaja poolt ilmunud ‚Uute sõnade sõnastikus‘ on *suhtuma* antud illatiivse rektsiooniga, siis tähendatagu, et see võib olla juhuslik või kogemata eksitus (pealegi ei olnud mina ainus korrektoori lugeja). Muis samal ajal ilmunud raamatuis olen tarvitanud seda verbi *le*-käändega.

siooni asemel eelistada *le*-rektsiooni samul põhjusil ning põhjendusil kui sõnal *suhtuma*; on ju *sarnlema* vaid teatav nõrgem kraad võrdumisest. Seepärast: ,ta sarnleb oma *vennale*'; ,need on sarnased (= sarnlevad) *tammelehtedele*'. Kirjanduses on seda rektsiooni esinenud ja esineb praegugi. Nimisõna *sarnasus* aga konstrueerub loomulikumalt küll kaasajutlevaga: ,tal on suur sarnasus oma *vennaga*'. Et nimisõnal on võimalik teissugune rektsioon kui verbil, seda nägime sõnade *suhe* ja *suhtuma* puhul. Ka omadussõnal *sarnane* on peale *le*-rektsiooni võimalik genitiivne ja isegi komitatiivne rektsioon, igaüks neist erilise tähendusliku või stiililise varjundiga: ,ta on oma *venna sarnane*'; ,need on *sellega* väga sarnased' (= ühesarnased, ühesugused).

6. Verbi *kohanema* ametlik rektsioon on nüüd *-ga* (,uute *oludega* kohanema'), kuid võimatu ei oleks ka *-le* (,ta kohanes *neile tingimustele*'), sest on ju *kohanema* = 'kohaseks muutuma', ent ,kohane *millelegi*'.

7. *Sümpatiseerima* konstrueeritakse meil venepäraselt *le*-käändega, kuna just siin oleks kohasem *-ga* (nii ka prantsuse, inglise ja saksa keeles): ,ta sümpatiseeris *nendega*'. Seega esineb teatav vastuoksus selle verbi ja ülemal-käsiteldud *võrduma* ja *sarnlema* rektsioonide vahel.

8. Kas ,teadlik *selles*' või ,*sellest*'? — Kindlasti ,teadlik *sellest*', sest on ju ,ma tean *sellest*' (mitte *selles*). See on ka ametlik rektsioon, kuigi praegu veel väga üldiselt ajakirjanduses ja kõnekeeles esineb valesti ,teadlik *selles*'. Inessiivne rektsioon on tekkinud nähtavasti rektsioonide ,kindel, veendunud *selles*' mõjul, kus inessiiv on kohane ja õige.

9. *l-* ja *le-liialdus*. — Viimaseil aastail on hakatud allatiivi üleliigselt ja ebakohaselt tarvitama tagasõnaliste rektsioonide, peamiselt *peale*-rektsiooni asemel, eriti ajakirjanduses, nähtavasti selle ühekülgselt ja liialdatud arusaamise mõjul, et iga *peale*-rektsioon on germanism ja tuleb asendada *le*-käändega. Ei saada aru, et mitte igat *peale*-sõna ei saa ega tarvitsegi asendada käändega, vaid osa *peale*-sid tuleb jätta ja samuti rida muidki tagasõnu. *le*-rektsiooni liialdatud ja ebakohane tarvitamine toob mõnikord kaasa päris veidraid ja naeruväärseid keelendeid. Näiteid seesugusest *le*-käände tarvitamisest: ,üliõpilane kaebas ministri *otsusele*' (peab olema ,otsuse *peale*'); ,ajalehis ilmunud *kuulutusele* (p. o. ,kuulutuste *peale*') tuli kokku mõnikümmend lavahuvilist'; ,ta ei lähe *palumisel* (p. o. ,palumise *peale*') ka mitte ära'; ,see tehti *tellimisele*' (p. o. ,tellimise *peale*'); ,kübar ujub *veel*' (p. o. ,vee *peal*'; *veel* on siin koguni kahemõtteline). Eelistada tuleb *peal*-rektsiooni ka

järgmisis juhtumeis: ,needus lasub *temal'* (parem ,tema *peal'*); ,kuul (parem ,kuu *peal'*) ei ole elu'; ,reis *kuule'* (parem ,kuu *peale'*); ,see hinnati 100 *kroonile'* (parem: ,100 krooni *peale'* või ,100-krooniseks').

Aga ka mõnede teiste tagasõnade asemel on hakatud tarvitama *l*-käänet, mis on mõnikord veel veidram: ,palun *läbilugemisel* (p. o. ,pärast läbilugemist') tagasi saata'; ,nad suundusid *metsale'* (p. o. ,metsa *poole'*); ,*sel reeglil, sel seaduseparagrahvil* on see nii' (p. o. ,selle reegli, selle seaduseparagrahvi *järele* [resp. *järgi*] on see nii'); ,neil *teateil* (p. o. ,nende teadete *järele* [~ *järgi*]) on asi paranenud'; ,tunti huvi Londoni *konverentsile'* (p. o. ,konverentsi *kohta'* või *vastu*); ,nad tegid seda kaastundmusest *temale'* (p. o. ,tema *vastu'*); ,linn asub *Vahemerel, Vaiksel ookeanil, Volgal'* (p. o. ,Vahemere, Vaikse ookeani, Volga *ääres'* või ,... *kaldal'*); veidralt väära kujutelma annab *-l* ka järgmises lauses: ,ta magas *lahtisel aknal'*; siin tuleks ütelda: ,... *lahtise aknaga'* või veel parem instruktiiviga: ,... *lahtisi akna* (või *aknu*)'.

Nähtavasti on adessiivi hakatud pidama mingiks ebanääraseks universaalkäändeks, mida võib tarvitada kõik-sugu postpositsioonide asemel.

Šablooniline vaade, et iga *peale* kui germanism tuleb asendada *le*-ga, on tekitanud veel ühe liigi viimasel ajal otse üldiselt tarvitatavaid ebakohaseid *le*-rektsioone, millede asemel terminatiivne rektsioon oleks õigem ja loomulikum: ,raha langeb paberi *väärtusele* (p. o. *väärtuseni*) alla'; ,kulud tõusid 100 *kroonile'* (p. o. *kroonini*); ,seda alandati 8 *protsendile'* (p. o. *protsendini*); ,see langes 3 *protsendile'* (p. o. *protsendini*); ,pidustuste kestvus ulatus *viiele päevale'* (p. o. *viie päevani*).

T e e m a l e. — ,Ta kõneles sellele *teemale'*; ,ta kiritöö ei ole *teemale'* (s. o. kaldub teemast kõrvale), — nii räägitakse üldiselt. See *teemale* on meil õigupoolest russitsism. Algul öeldi ,*teema peale'*, hiljem *peale* asendati *le*-käändega, nagu ikka. See *teemale* aga on eesti keeles ebaloomulik. Esimeses juhtumis tuleks see asendada *l*-käändega: ,ta kõneles *sel teemal'*; teises *st*-käändega: ,ta kiritöö ei ole *teemast'* (või: ,ei ole *teema kohta'*).

Need siin esitatud juhtumid, arvan, illustreerivad seda seisundit, milles praegu paiguti veel leidub meie rektsiooni-süntaks, ja näitavad, kui palju siin veel tööd on puhastamiseks, parandamiseks ja õigeaks fikseerimiseks.

Joh. Aavik.

Haplooloogilis-dissimilatoorsest sisekaost lmsm. keelis.

II.

Soome murrete sporaadsest, edelasm-st (Rauma ümbruse murdeist) kaugemale ulatuvast sisekaost on läbilõike andnud M. Rapola¹¹. Valdav osa neist sm. sisekaojuhtumest on tüüpilised kiirtempovormid või kõrgete vähesoonorsete vokaalide *i, u, ü* kadu, eriti helitute konsonantide (*s, h*) naabruses, kus *i, u, ü* > *I, U, Ü* reduktsioon on kergesti kujuteldav. Kuid selles kirjus ainekis on ka juhtumeid, kus võib kõne alla tulla ka sama vokaali korduvusest tingitud või kaasa aidatud haplooloogilis-dissimilatoorne sisekadu, nagu seda ülemal nägime karj.-aunusest.

Seda laadi kao alla¹² võiks kuuluda levinud *i* sisekadu läänesm. murrete konditsionaalis: *olisin* > *olsi(n)*, *tulisin* > *tulsi(n)*, *menisin* > *mensin*, *panisin* > *pañsi(n)*, *lülisin* < *lülisin*, *ei tülisi*, *niälisin* < *niälisin* jne. Et siin on osa olnud *i* korduvuse põhjustatud dissimilatsioonil, seda näikse kinnitavat ka asjaolu, et paiguti idasoomes sedasama tüüpi konditsionaalis on dissimileerunud kogu eelmine *i*-d sisaldav silp: *mäsin* ~ *mäsin* < *mänisin*, *osi(n)*, *osit* jne. < *olisin*, *pasin* < *panisin*, *tusin* < *tulisin* (Savitaipale, Hirvensalmi). Samasuguse silbikorduvusliku dissimilatsioonkao jäljed võiksid edasi peegelduda¹³ juhtumest *oijtis* > *oijts*, *oijistu* > *oëstu*, *kivisõja* >> *kijsä*, ? *llevistü* > *liëstü*, *liëstü*.

Huvitav on tähele panna, et Rapola esitatud¹⁴ „rõhutu silbi *u* ja *ü* kaojuhtumid *s*-i ees ja järel“ ühe ainsa erandiga (*nimitüsmiës* > *nimismiës*) kõik vastavad kõnealuse dissimilatsiooni eeldusile: *süküsü* > *süksü*, *püstüsen* > *püstse*, *ijsula* > *ijsula*, *erstupa* < **edustupa*, *hupskos* < *hupsu*,

¹¹ Kirjutises „Kappale suomen kielen vokaalien historiaa“, Vir. 1927, lk. 29—44.

¹² Vt. m. kirj., lk. 31.

¹³ Säälсам., lk. 30—31.

¹⁴ Säälсам., lk. 33.

noʊsvʊtkko ~ *noõsvʊtkko* < *noʊsvʊtkko*(?). See ei võiks hoopis juhuslik olla.

Teatavate pronoomenite¹⁵ illatiivides on eriti laialt konstateeritud sisekadu, mis võiks seletuda nende vokaalikorduvusega: *mihkä* ~ *mihkäs* < *mihikä*, *iohka* < *iohoŋka*, kitsamalt *kuhkas* < *kuhuŋka*. Vrd. ka samade eeldustega juhtumeid *sih* ~ *sihJ*, *süh*^{Uk} *kauroja*, *sth*^{1P} *paiĳkan*.

Üksikjuhtumest, mille sisekadu kõnealusel printsiibist võiks seletuda, mainitagu¹⁶: *ihminen* << *inhiminen*, (Laihia) *rehvö* < *rehevö*, *venhäläi* < *venähäläinen* (Artjärvi, mingi taime nimi), *kül̄vhejnä* < *kül̄vö*- (Juva), *kül̄vakka* (Artjärvi), *läh'mäinen* < *lahimäinen*, *puolmainen*, *almainen*, *ülmäinen*, *ensmäissä* (viimased viis näidet Vermlandist, neis võiks kõne alla tulla diftongi järelkomponendi dissimileeriv mõju eelneva silbi *i-le*), kohanimed *monajala* > *monäila* > *monäla*, *kalajala* > *kalajila*, ? *korkejala* > *korkeila* > *korkela* (Tyrväntö, Hauho, Sääksmäki, Luopioinen), *juovuksissa* (-sa) > *juoksisissa*, *juuksissa*, *juoksis* (lõunasoomes), *heittännä* > *heittä* (Verml.), *laulumies* > *laolmies* (Juva), *kouulumies* > *koulmies* (Vermlanti), *etelästä* > *etlästä* (Verml.), *puolukoita* > *puolkoita* (Verml.), *vielhä* < *vielähän*, *ainha* < *ainahan* (Sakkula), *sukperä* < *sukuperä* (Juva, vrd. siiski säälsamas ka *taskumatti* > *taskmatti*), *kultos* < *kulutos* (Orimattila jm., vrd. siiski ka murd. *taluttaa* > *talttaa*). Lõuna-Pohjanmaa ja Kemi sm. murdeis *h* ees esinev sisekadu (*tupha[n]*, *rukhit*, *sanothan* jt., vt. Rapola, Vir. 1927, lk. 36 ja eriti Kettunen, Vir. 1928, lk. 115—128) on eelmiste juhtumitega kõigiti võrreldav ja võiks samuti kuuluda haploloogilise sisekao alla.

Võimalikult samuti seletuvaid sisekaonäiteid võiks lisaks küllalt põimida sm. murdeuurimustest. Võetagu ainult lisänäiteid O j a n s u l t¹⁷: *Kahar* ~ *Kahril* (< *Kaharille*), *Sahrinĳosk* < *Saharin-*, *ei püsni* < *püsünü* (Eurajoki), läänepoolse Uusimaa (kus muidu sisekadu ei tunta) *ensmäine*, *kailo* < *kajnal*, *kartno* < *kartano*, *annakka* ~ *alnakka* < *alma-*

¹⁵ Säälsam., lk. 35.

¹⁶ Säälsam., lk. 36, 38, 40, 41, 42, 43, 39.

¹⁷ Suomen lounaismurteiden äännehistoria, Vokaalioppi, lk. 121 ja 138.

nakka. Lõuna-Pohjanmaalt Laurosela¹⁸ ainekust paeluvad tähelepanu: *m_a aitteli* < *ma aittelin*, *ailehtä* < *aialehtä* või *aielehtä*, *vaiilla*, *vaiille(n)* (ka mujal soomes ja sm. kirjakeeles) < ? *vaiilla*, *vaiillen*, *ortan_nü* < *ođotan_nüt*, *tirkka* (~ *tirikka*). Täheldatagu ka *kärjät* < *käräjät*, *verjä* < *veräjä* (kagu- ja edelahäme murd.¹⁹), sm. vana kirjaki. *Kärjä*, part. *Kärjätä*²⁰. Nende ja varesitatute hulgas on näiteid (*etlästä*, *ailehtä*, *Kahril* jt.), mida ei saa seletada ei sisekaovokaali loomupärase vähesoonusega ega helitu naaberkonsonandi vokaalireduktseeriva mõjuga, ei ka püsiva lauserõhutusega (resp. kõnetempo-oludega), vaid mille seletuseks abi pakub dissimilatsioonieelduste silmaspidamine. Ka niisugused üldsoomelise levinguga sisekaosõnad kui *ihminen*, *süksü*, ? *kansassa* >> *kanssa* (seda küll on katsutud seletada teisitigi) ja ? *vaiilla*, *vaiille*, mis kõik sisaldavad naabersilpse vokaali korduvust, näikse omalt poolt toetavat dissimilatsioonioletust. Rõhutatagu ainult, et muidugi mitte kõik ülemalesitatud sm. näited (eriti *i*, *u*, *ü* kao juhtumid) ei tarvitse olla kindlad dissimilatsioonijuhud — osa neist võib olla ka lihtsa vokaalireduktsiooni tulemuseks. Kuid käesoleva kirjutise aluseks võetud võrdlemisi piiratud materjali põhjal ei saa kindlaks teha (eriti *i*, *u*, *ü* kao puhul), kus on tegu lihtreduktsiooniga, kus dissimilatsiooniga.

Julgust äsjakäsiteldud sm. sisekaotüübi vaatlemiseks haploloogilis-dissimilatoorse nähtusena lisandab veel asjaolu, et sm. murdeis on üks teine, veelgi kindlam haploloogiline sisekaotüüp, nii et haploloogiline vokaali sisekadu kui niisugune meis põhimõtteliselt võrastust ei ärata. Selle alla kuuluvad need Rapola²¹ esitatud näited ühe ja sama konsonandi vahelise vokaali sisekaost: *minun* > *min*, *sinun* > *sin* (kaguhäme murd.), ? *vaiinen* > *vain*, ? *muinen* > *muin*, *sununtaki* > *suntak(i)*, *suntaj* (ida- ja lõunasms.), *mānantaki* > *mānta(k)*, *māndak* (kagusms. ja mujal), *sillä kallella* >>

¹⁸ Äännehist. tutkimus Etelä-Pohjanmaan murteesta II, lk. 42—3, 44.

¹⁹ Vt. Kettunen, Vir. 1933, lk. 354.

²⁰ Kollaniusel; vt. Rapola, Äännehist. tutkimus Abraham Kollaniuksen lainsuomennoksen kielestä, lk. 172.

²¹ Vir. 1927, lk. 37—8.

silkal (> *silkä*), (*tolkalel-*) *tolkal* (- *tolkä*), *puõlella* > *puõlla*, *puõla*, *puõlelta* > *puõlta*, *puõlelle(k)* > *puõlle*, *puõle*; NB eriti savo (ja paiguti muugi idasm.) sisekaoline essiivne partitsiip *sänunna* > *sänna*, *soõnna*, *sugna* jne., *antanunna* > *antanna*, *antana* jne., mis *mennä*-verbist esineb koguni Hämes (*mennä vuõnna* < *mennünnä*) ja ingeris (Eesti Ingeri *männä vuõna* < ? *männēnä*). Siia võiks arvata vahest isegi kaguhäme *nenn-*lõpulised noomenid (*punajñ* < *punainen*, *tojn* < *toijnen*; vrd. ka vadjä *open*, *keñten* jne.), mille puhul aga kerkib kõrvalprobleeme, millel peatumisest käesoleva kirjutise põgususes peame loobuma. Edasi võiksid siia kuuluda (kuigi võiksid ka lihtsa vokaalireduktsiooniga seletuda) Rapola²² poolt esitatud kahe *s*-i vahelise *i* kao juhud: *ensisten* > *enste*, *suõsistu-* > *suõstu-*, *tülsistü-* > *tülslü-*, *ränsistü-* > *ränslü-*, *nouõsismäki* > *nouõsmäki*, *küsissto* > *küsto*, *nouõsisten* > *nouõste(n)* (viimased kolm kohanimed). Vaadeldavad sisekaojuhtumid vastavad nõudeile, mis on omased silbikaolise haploloogia (*olisin* > *osin*) kõrval esinevale teisele haploloogiatüübile²³: „Ein zweiter Fall der Haplologie ist... dadurch bedingt, dass die zweite Silbe geschlossen ist und denselben Konsonanten im An- wie Auslaut besitzt“ (vrd. lad. *venumdo* > *venundo* > *vendo*; meie näiteis on jälgi ka 3. silbi sisekaost, mis võivad seletuda analoogilisiks).

III.

Karj.-aunuses ja soomes jälgitav haploloogilis-dissimilaatorne sisekadu saab põhimõttelist kinnitust veel sellegagi, et samasugust sisekadu — tõsi küll, praegu kasutada olevate materjalide põhjal üpris vähesel määral — leidub mujalgi lmsm. keelis. Liivi keelest, kus järgsilpide sisevokaali häälikseaduslik kadu on kõige laiaulatuslikum, veel mingisugust sporaadset dissimilatsioonisekadu jälgida tunnukse vähemalt praegu olevat võimata. Ka eestist pole sellise kao kohta andmeid silma puutunud. Tõenäone, et eestis, kus 1. silbi lühikese olles 2. silp tavaliselt on pool-

²² Säälsam., lk. 30.

²³ Vt. Joh. Melich, SUST LXVII, lk. 276—7, 283.

pikk või mõnes murdes isegi pikk (vrd. *valäma, värävad*), pole selliseks dissimilatoorseks sisekaoks, mis ikkagi eeldab rõhutu kaduva vokaali kvantitatiivset lühidust, vist eeldusigi (kuigi ka sm. ja karj.-aun. murdeis on seda 2. vokaali poolpikkust ja sisekadu ikkagi esineb). Vad jast senine häälikulooline ülevaade²⁴ ei paku muud kui üksikuid kiirtempolise või vokaalireduktsioonilise sisekao näiteid (*tštrpä* < *tštröpä* 'kiiremmasti', *ühsnä* 'yksinään' < *ühsin-* jt.). Muu vad j. keelematerjali hulgas paistavad siiski silma mõned võimalikult haploloogilis-dissimilatoorse sisekao juhud²⁵: *värjä* < *väräjän* 'portin', *värjtle* pl. 'portille', *?kosimin* < *kosjo-* (kui see pole eesti laen, mis võimalik — sõna on pärit Jõepärast), *?pīrgan* 'piirakan', *pīra* 'piirakka' < **pīra-ya* (Jõepära sõna, kuid selles murdes on ka muidu järgsilpide vokaalide reduktsiooni ja kadu), *venäi* 'venäjän', *venäjissi* 'venäjäksi' < *?venäjä-*, *pallas* gen. *paltaa* 'kyhkyinen' < **palata* < **palanta*. Üksikuid kindlamaid näiteid haploloogilis-dissimilatoorse sisekao kohta on lõunavepsast²⁶: *homendēz* 'hommik', gen. sing. *homentsen* < **homendēsēn*, *kerandēz* 'kõrvadega toober', gen. sing. *kerantsen* < **kerandēsēn*, *?puñk* < *punikki* (vasika või väikese lapse meelitusnimi), *?avađmed* (~ *avađimed* — *i* kadu võiks ootuspärane olla mitmuse obliikvakäänete tüves *avađimī-*), *kävlob* 'sammul käib'²⁷ < **kävlob* < *kävele-* (vrd. *kävel* 'käis', *kävōda* < *kävelta* 'sammuda, käia'); (*bajaf* 'herra'²⁸;) *bajrilost* 'herran luokse' < *bajarin-*, *bajrak* ~ *bajrak*²⁹ 'rouva' < *bajarak(ka)*, *mamš* 'akka'³⁰, gen. *mamšin* < *?vn. mamaua*. Siia võiksid kuuluda liitsõnalisist moodustisist³¹: *rustuk* (< **rusutukku*) 'narts', *majařv* (< **majagiřv*).

²⁴ Vt. Kettunen, VKÄH², lk. 145.

²⁵ Vt. Kettunen ja Posti, Näytteitä vatjan kielestä, lk. 32, 84, 9, 11; Kettunen, VKÄH², lk. 39, 69; O. A. F. Mustonen, Vir. I, lk. 178.

²⁶ Vt. Kettunen, Lõunavepsa häälikajalugu II, lk. 49.

²⁷ Säälsam., lk. 114.

²⁸ Vt. näit. Kettunen, Näytteitä etelävepsästä II, lk. 51.

²⁹ Säälsam., lk. 76.

³⁰ Säälsam., lk. 50.

³¹ Säälsam., II, lk. 55, I, lk. 60.

Kokkuvõtteks võime konstateerida, et oleme leidnud sporaadse, tõenäoselt vokaali korduvusest naabersilpides tingitud sisekao järgi eriti karj.-aunuses ja soomes, vähe- mal määral ka vadjas ja vepsas. Oleme nimetanud seda haploloogilis-dissimilatoorseks sisekaoks. Sel on samad silbikorduvuse eeldused, mis haploloogial, kuid harilikust, kõige üldisemast haploloogiast (teisest haploloogiatiüübist oli juttu ülimal lk. 43, vrd. *suõsistu-* > *suõstu-*, *mennünnä* > *mennä*) see erineb sellega, et kadunud pole mitte korduvus- vokaali sisaldav kogu silp, kons. + vok. (nagu *olisin* > *osin* juht), vaid ainult selle korduv vokaalosa (tüüp *olisin* > *olsin*, *teräväh* > *terväh*). Ka selle tavalisima haploloogia, silbikao kohta on esitatud näiteid lmsm. keelist (vrd. s. a. EK, lk. 6 karj. *vaškirtšša* < *vaškikir[il]tšša*, vadj. *enneglä* < **enneneglän*³², aun. *hoavo* 'kott' < **hāvavo* < **hāvado* — need vastavad täpselt klassilisile haploloogianäitele nagu lad. *stipendium* > *stipendium*, *semimodius* > *semodius* jt.). Kuid seda puhast haploloogiat jälgima käesolevad read pole kutsutud. Nende ülesandeks on olnud seirata teata- vaid ebatavalisi lmsm. sisekao juhtumeid, millist ülesannet nüüdismomendi võimaluste piirides on selle kirjutisega kat- sutud täita.

Julius Mägiste.

Sugemeid *-ng* (*-ngu*) deverbaalse ja denominaalse nominaaltuletuslõpu ajaloo juurde.

Budenz'i arvates koosneb eesti *-ng* (*-ngu*), soome *-nko* kahest elemendist: *-ŋk* (frekv.) + *o* (deverb. noom.) (vrd. Budenz, Ugor Alaktan, lk. 45, 46, 221). Sama vaade esineb ka Szinnye'i'l, Sprw.², lk. 107, ja Nyelvhason- lítás⁷, lk. 65.

Nende tuletuslõppude tekkimise seletamisel võis Budenz kindlasti mõelda ungari deverbaalsete noomenikujude tekki- misele: *hotolm* HB 'potestas', *félelm* 'timor', *szerelm* 'amor' =

³² Kettunen, VKÄH², lk. 145.

hot-olm, fél-elm, szer-elm < *hotol-m, félel-m, szerel-m*;
vrd. vanas keeles: *hot-* 'posse' ja *hotol* (frekv.), *fél-* 'timere'
ja *félel-* (frekv.), **szer-*:*szeret* 'amare' ja *szerel* (frekv.).

Kuid nagu ka ülaltoodud arengustki nähtub, on *-olm, -elm* deverbaalne nominaalsufiks ainult pikaldase kontraktsiooni tulemus. Selle liitliite tekkimise eelduseks pidi olema *L*-liitega frekventatiivide iseseisev ja sagedane tarvitamine. Ning tõesti oli ungari vana keele üks produktiivsemaid liiteid just *L*-frekventatiiv. Seevastu läänemere-soome keelis — just Ugor Alakt., lk. 45, 46, Nyelvhás.?, lk. 65 ja Sprw.², lk. 107 järgi — ei leidu kuskil iseseisvalt esinevat *-*ηk ~ -*ηg* frekv. liidet. On see aga nii, siis tuleb lugeda ka senist arvamust eesti ja soome k. *-nko* (> *-ng, -ngu*) deverbaalse nominaalliite elementidest liiga hüpoteetiliseks.

Tõenäolisemaks võib pidada, et käsitletud deverbaalliited sisaldavad vaid ühe elemendi ning on tuletatavad mingist uurali *-*ηk ~ -*ηg* denominaalsest liitest.

Võtame vaatluse alla vastavad faktid.

Läänemere-soome keelis võib leida *-nko* (> eesti *-ng, -ngu*) deverbaalsete noomenikujude kõrval ka *-nko* (eesti *-ng, g. -ngu*) denominaalliidet:

eesti *tõuseng*: *tõusma, keerang*: *keerma, laseng*: *laskma, palang*: *palama ~ heinang*: *hein, õling* 'tragholz': *õlg, lõunang*: *lõuna* jne. (vrd. Wied., Gramm., § 69, Ahlqvist, S. k. rakennus, § 54, 75, 76).

soome *etsinko* 'otsing': *etsiä* 'otsima' | *ahdinko* 'kitsas koht': *ahtaa* 'pigistama' | *kulunki* 'kulu(tis)': *kulua* 'kuluma' ~ *iljanko* 'libe jääväli': *ilja* 'libe' jne. (vrd. Ahlqvist, SKR, § 54, 55, 75, 76, 77, vt. ka Wichmann, FUF XIV, lk. 97, Mikkola, Vir. 1932, lk. 400).

Seda paralleelsust leiame aga läänemere-soome keelte kõrval ka sürjani ja votjaki keelis:

sürj. *korög* 'palve': *korny* 'paluma' | *polög* 'hirm, pelgus': *polny* 'pelgama' | *vošög* 'hukkaminek': *vošny* 'hukka minema' ~ *sajög* 'kate, vari': *saj* 'ruum millegi taga' | *duzg* 'kurvameelsus': *duz* 'kurb' | (-gol liitliites:) *lözgol* 'sinakas': *löz* 'sinine' | *rud-*

gol 'pruunikas': *rud* 'pruun' jne. (vrd. Wiedemann, Sürj. Gr., § 23, 33, Szinnyei, Nyelvtud. Közlemények XLVI, lk. 166).

votj. *sieg* 'söök': *siyny*, (Munkácsi) *šini* 'sööma' | *puteg* > *putek* 'pragu, lõhe': sürj. *pot-* 'lõhkema' ~ *ulyg* 'org': *ul*, (Munk.) *ull* 'alus, millegi põhi' (vrd. Wied., Sürj. Gr., § 33, 125, Medvetzky, Nyelvtud. Közl. XLI, lk. 444, Szinnyei, ibid. XLVI, lk. 166).

Võime koguni veel kaugemale minna, kuna see *-*ηk. ~ -*ηg.* algkujust tuletatav denominaalliide leidub ka samojeedis: *sam. ta wg.* (Castr.) *tomúnku* 'hiireke': *tomu* 'hiir' | *ńameanku* 'põdralehm': *ńami'a* 'id.' | *jurak.*: *hėnanu* (Tas.), dem.: *heańu* 'vagane' | *håbtien* 'põdrahärjake': *håbfe* 'põdrahärj'.

Deskriptiivselt vaatekohalt oleme ülal kahte täiesti identse häälikkujuga liidet käsitelnud. Deverbaalset noomenivarianti on juba Szinnyei käsitelnud oma töös „Egy finnugor deverb. névszóképző (Üks soome-ugri deverbaalne nominaalliide)“ (Nyelvtud. Közl. XLVI, lk. 161—167), kusjuures ta mainib ka ülalnimetatud sürjanija votjaki vastete kõrval — välja jättes meie poolt käsiteldud eesti ja soome kujusid — ka ungari deverb. nominaalliidet *-ag, -eg* ning voguli infinitiivi *-ηk-* elementi. Kuna denominaalset varianti ei ole aga seni käsiteldud, võime seni tuntud liidetele juurde lisada uue uurali *-*ηk. ~ -*ηg.* denominaalse lihtliite.

Kui aga vaatleme küsimust geneetilise keelekäsitluse seisukohalt, siis kahtlemata peame jõudma järeldusele — tundes soome-ugri ja uurali sõnavara nominaalset iseloomu —, et siin on tegemist vaid ühe ja sama liite kahe isesuguse tähendusvariandiga. Kahest tähendusest on aga algupärasem denominaalne, millest hiljem adaptatsiooni teel on arenenud deverbaalne tähendusvariant. (Öeldu kohta võrdle veel: Szinnyei, Sprw.², lk. 89, 90, 92, Nyelvhas.⁷, lk. 102, 103, Klemm, Magyar Történeti Mondattan, lk. 41—42, Uotila, FUF XXI, lk. 78 jne.)

J. Györke.

Eesti *kuju* ja soome *kojo*.

M. Tooms on toonud „Eesti Keeles“ 1933, lk. 165—169 lisavalgustust küsimusele eesti esimese silbi $u > o$ häälikumuutusest j ees. Autor on lähtekohaks võtnud minu poolt ajakirjas *Studia Fennica* 1., lk. 111—126 ühendatud sm. *kojo* jne. 'Morgendämmerung, reflektiertes Sehbild' jne. ja e. *kojo, kuju* 'Schatten, Bild, Pulwan, Kobold, Ungethüm' jne. Kuna selle ühendamise häälikulise põhjenduse lühisõnalisus on olnud põhjuseks, et mag. Tooms ei ole saanud õiget käsitust minu seisukohast, siis lubatagu minul siin mõne sõnaga selgitada, millisena olen mõelnud eesti häälikusuhet *koju* ~ *kuju*.

Esitades l. c. lk. 115 juhud e. *oju, uju* 'Schleier, Tuch' ja *ojuma, ujuma* 'schwimmen', lähtusin samast seisukohast, mida nüüd Tooms üksikasjalikult põhjendab, nimelt, et o -lised kujud *oju, ojuma* on sekundaarsed, kuid juhul *koju, kuju* 'nach Hause' vastupidiselt u -line *kuju* on hilisem. Ja pidades *kuju, koju* 'Bild' jne. juhul u -list *kuju* samuti sekundaarseks, põhjendasin seda käsitust tõsiasjaga, et eesti keeles on olnud olemas j ees o - u paralleel-esindust, mispärast siirdumine *oj*-rühmast *uj*-rühma on olnud teoreetiliselt võimalik, nagu see *de facto* ongi sündinud *kuju* 'nach Hause' sõnas. Minu arvamust ainult kinnitab see mag. Toomsi konstateering, et $uj > oj$ häälikumuutuse maa-alaliste piiride segunemise tõttu „on aja jooksul vastastikuse segunemise, üksikute juhtumite võõrasse esinduslasse sissetungimise tagajärjel saabunud praeguse esinduse võrdlemisi kirju pilt“. Ilmselt on õige seegi Toomsi seisukoht, et „suurel osal on praeguses [*oj*-, *uj*-esinduse] kirjavuses nähtavasti kaasa aidanud ühiskeele u -line pruuk, mis vahest hiljutigi on võinud mõneski paigas nii mõnegi tarvitatavama o -lise juhtumi u -liseks ümber kujundada“. Ainult selles punktis olen praegugi Toomsi eriarvamisel, et pean — vastupidiselt temale — *kuju* 'Bild' tüüpi samal tasemel olevaks kui *kuju* 'nach Hause'. Tooms, tõsi küll, lausub, et viimase sõna u -line esindus tuleb ette „ainult üksikuil esindusaladel“, kuna sellevastu *kuju* 'Bild' esindusala on laiaulatuselisem.

Sel puhul tahaksin juhtida tähelepanu järgmisele: 1) Kirjakeele *koju*-tüüp on ilmsesti kokku surunud *kuju* 'nach Hause' adverbi esindusala, ega ole vist võimata, et usaldatavate teadete lisandudes seda veelgi võidakse osutada nüüdsest laiaulatuselisemaks; 2) *kuju* 'Bild, Pulwan, Kobold', s. o. substantiivi *u*-murdelise *kuju* maksvusele pääsu kirjakeeles — tuletatagu meelde, et vanas kirjakeeles esines ka *kojo* — on vahest mõjustanud püüe väljendada 'koju' ja 'pilt' mõisteid erisuguste foneemidega (kirjakeelte ajaloos harilik diferentseerumis-nähtus!)

Lisaks selgitab seda ekspansioonivõimet, mida meil tuleb näha *kuju*-tüübis, kui peame seda sekundaarseks, see asjaolu, et sel sõnal on mütoloogiline tähendus 'viirastus, kummitus' ja veel jahitehnika alale kuuluv tähendus 'linnukuju (jahl), pettelinnu-kuju, söödalind'; on ju tuntud tõsiasi, et niihästi mütoloogilised kui ka tehnilised terminid täiesti arusaadavail põhjusil levivad ühest murdest teise (ja keelest keelde) kergemini ja kiiremini kui mitmed muud sõnad.

Ka siis, kui saadaks tõestada — mis tarviliste keele mälestusmärkide puudusel küll vaevalt on võimalik —, et e. *kojo* on tagasi viidav varasemale *kujo*-le, ei saadaks ometi ilma pikema jututa hüljata e. *kuju* 'Bild' ühendamist sm. *kojo* sõnaperega, niivõrd kaaluvad etimoloogilis-tähenduslikud motiivid räägivad nende ühendamise poolt. Sel juhul tuleks siirduda otsima *kuju*-tüübi seletust varasemast ajastust kui eesti keele eriareng.

Lauri Hakulinen.

Raamatute ülevaade.

Jaan Ainelo. **Eesti keele õigekeelsusreeglid.** Ortograafiline käsiraamat: sõnastik (10 000 sõna), käänmis- ja pöörmistabelid, geograafilised nimed, uute ja võõrsõnade seletus ning õigekirjutus, rahvusvahelised väljendid ning võõrkeelsed tsitaadid. Noor-Eesti kirjastus Tartus 1933. 342 lk. + 1 tabel.

J. Ainelo mahukas ja paljutöötava pealkirjaga raamat äratav tahes-tahtmata iga keelehuvilise tähelepanu. Mõtled raamatut kätte võttes, et võib-olla oleme tõesti saanud tüsseda ja asjaliku raamatu, mis meid aitab üle raskemaistki õigekeelsusvigadest. Seda arvamust aitab pealegi süvendada autor oma teose algussõnas, kus ta

täiesti õieti märgib, et on olemas nii õpilaste kui ka mitteõpilaste keeles palju niisuguseid vigu, mis sageli korduvad. Neid olevat autor registreerinud aastate jooksul ja nii olevatki saadud teos, mis sisaldavat umbes 75 000 keelevormi. Kui sellele lisaks veel märgitakse, et iões on jäädud Eesti õigekeelsuse-sõnaraama matu alusele, siis suhtud tõesti usaldavalt teosesse.

Raamatut lähemalt silmitsedes tuleb aga peagi pettuda. Kahtlusi tekitab juba teose ainestiku jaotus. Kipud siit vägisi otsima mingit süsteemi, loogilist järjestust, korda, kuid seda näib olevat Ainelo teoses kõige vähem. Tundub, nagu oleks autor tahtnud meeleka kõike seda eraldada, mis kuulub ühte, ja kõike seda ühendada, mida oleme seni harjunud eraldi käsitlema. Nii on näiteks teose esimeses, nn. keelereeglite-osas kirjavahemärgid viidud tähestiku juurde, häälikute väldete ja sõna silbivälte vahele on kiilunud võrkeelsete pärisnimede kirjutamise küsimus, sõnaosade ja tuletusliidete vahele on asetatud sõnaliikide ja liitsõnade käsitus jne. Isegi tähestikuline järjekord sõnaraamatu-osas jätab tihti soovida (vrd. lk. 210, 269).

Sama ähmasus, ebaselgus, mis avaldub ainestiku jaotuses, ilmneb ka A. üldises esitusviisis, stiilis. Tihti püüab autor olla ülipõhjalik, kuid selle all kannatab reeglite selgus. Liigsõnalisus uputab juhiste loogilise sisu — ja lugeja jõuab sageli alles näidete varal selgusele, mida taheti ühe või teise reeglina öelda. Vaadeldagu sel puhul kas või A. juhist sisehäälikute leidmise kohta, kus märgitakse, et sisehäälikuid võib leida: „a) Kuulmise järgi (kõrvaga), b ... puhtmatemaatilise arvutuse kaudu“... (lk. 20). Või silmitsetagu jällegi järgmist reeglit: „Ainsuse osastava lõpus *-t*, mitmuse omastavas *-de*: 1) kahesisibilisil konsonant-tüvelisil (painduvais III-vältelisisil, mildele nimetav on 2 silpi, II väldel) sõnus *-l*, *-n*, *-r*- järel *-de*: *kannelt — kannelde*“ jne. (lk. 52). Eriti teravalt paistab silma, et A. armastab liigselt sünonüümide tarvitamist. Ta tarvitab neid küll sulgudes teise oskussõna kõrval, küll ka ilma sulgudeta. Kujuka näitena võiks siin tsiteerida mõningaid ridu kirjavahemärkide peatükist. Ta märgib siin kirjavahemärke järgmiselt:

„... punkt e. täpp.

; semikoolon, punktкома, komapunkt (poolpunkt).

! hüüumärk e. õhkamismärk.

... mitu punkti e. mõttepunktid (punktiir)“ (lk. 8).

Ainelo poolt keelejuhiste osas (lk. 7—104) esitatud ainestik pole mitte ainult ähmane, vaid on tihti ka ekslik. Nii on kirjavahemärkide tarvitamise reeglina märgitud: „Punkti ei tarvitata (meeter) mõõtude lühenduste järel“ (lk. 9). On vist selge, et siin on asjatult *meeter* sulgudesse pandud, sest teiste mõõtude lühendusel tarvitame harilikus korras punkti. Täiesti ekslik on ka juhiss koma kohta, milles märgitakse: „2) Koma [tarvitatakse, A. K.] lausesidemetel *aga*, *vaid*, *kuid*, *ent* ees, kui nendega algab lause“ (lk. 10). Kui lause tõesti nende sõnadega algaks, siis tuleks need sõnad kirjutada suure algustähelga ja vaevalt saaks koma nende ees olla. Õnneks selgitavad käesoleval korral näited enam kui puudulik juhiss. Senistele traditsioonidele teataval määral vastukäiv on ka järgmine komareegel, milles väidetakse, et koma võib olla pea- ja kõrvallauset ühendavate sidesõnade, nagu *sest et*, *ilma et*, *seepärast et* jt. ees kui ka vahele. Teatavasti meie harilikult selliste sidesõnade vahele koma ei pane. Semikooloni kohta märgib autor, et seda tar-

vitatavat ainult pealausete vahel. Tegelikult aga tarvitame seda lausestikus ka kõrvallausete vahel. Ebaseelge on ka reegel: „Punktiga võrdsed on küsi- ja hüüumärgid“ (lk. 9). Veidrana tundub meile juhis, milles märgitakse, et mõttepunkte tarvitatavat sonimisel.

Suure algustähe tarvitamise reegel ei lahenda seda küsimust kaugeltki tühjendavalt. Nii märgitakse siin: „Suur algustäht kirjutatakse: 5) Raamatute peälkirjade, teoste peälkirjade, ajalehtede, ajakirjade, asutiste, laevade, teatrie, kinode jne. nimetuste alguses“ (lk. 14). Esitatud reegli põhjal me ometi ei tea, miks näiteks pärisnimedes „Eesti Keel“, „Vaba Sõna“, „Eesti Kirjanduse Selts“ kirjutatakse kõik sõnad suure algustähega, teoste nimetustes „Mahtra sõda“, „Neetud talu“ aga ainult esimene sõna.

Täiesti üleaarune on sõnade jaotus ühe-, kahe-, kolme- ja mitmesilbisteks, pealegi kui seda jaotust isegi käänamistabeli esitamisel hiljem pole võimalik rakendada. Lahtiseks on jätud ka võõrsõnade silbitamise küsimus, sest kust me teame, et *des-in-fekt-si-oon* on liitsõna, aga *subs-tants* ei ole liitsõna.

Eriti raske on aga olnud häälikute väldete ja nende fikseerimise küsimus. Siin väidetakse algul lihtsalt: „Juba kõrvaga võib eraldada need kolm pikkusejärku (ehk pikkusjärku, nagu autor hiljem tarvitab; A. K.), mida nimetatakse ka välteliks“ (lk. 15). Pikkusjärgude märkimiseks antakse reegel, et lühikesed häälikud märgitakse ühe, pikad kahe ja ülipikad samuti kahe tähega; sellele lisatakse aga õnnetuseks külgudes juurde sõnad „pääle liitsõnade“. Kui loeme seda reeglit — pealegi kui ka näited liitsõnade kohta puuduvad —, siis peame küll arvamusele tulema, et liitsõnade ülipikka häälikut ei saa või ei tohi kahe tähega märkida.

Täiesti ebaõnnestunud on katse anda reegleid selle kohta, milal pikad häälikud kirjutatakse ühekordse tähega. Siin, kui on punkt A all antud juhis, et pika vokaali ja diftongi järel pikk kaashäälik kirjutatakse ühekordselt (*nööp* jt., kuid *poiss*), antakse punkt B all järgmine reegel: „Esimese silbi lühikese vokaali järel kirjutatakse kahekordne konsonant“ (lk. 17). Selle reegli põhjal peaks arvama, et esimese silbi lühikese vokaali järel üldse ei või esineda ühekordne konsonant. Seega siis sõnad nagu *pika, lati, lepa* oleksid võimatud. Hiljem on autor vist ise märganud, et see reegel viiks ummikusse, ja on nurksulgudes juurde lisanud esitatud näiteile selgituse, sõnades: „Sellised sõnad (s. o. *pikkade, lattide* jt.) on III silbivältes“.

Väga keerukaks on tehtud sõnade liigitlus, kus sõnalõpul esineb poolpikk klusiil (nagu tüüpides: *kartlik, piiskop, kaksik*). Juhi-seid selle kohta, miks kirjutatakse *d*-ga „*hoidsin, raudse, soodsa*“, pole üldse antud. Asjatult ootame ka lahendust küsimusele, miks tarvitatakse: *modernne, koralllane, itaallane, monotoonne*. Lõpuks on siin „vältemärkimise“ küsimusena esitatud veel *j* kirjutamine te-gijanimedes *ii* ja *üü* järel (*müüa — müüja*), mis hästi ei sobi siia.

Sõna silbivälte küsimus on olnud niisama raske lahendada kui häälikute välte küsimus. Siingi on määrilused ebaseelged ja leidub eksimusigi. Nii on näiteks sõna *läksime* peetud ülipika-silbivälte-liseks.

Astmevaheldust on piiritletud järgmiselt: „Paljude (enamasti ka-hesilbiste) sõnade siselhäälikud (eeskätt kaashäälikud) vaheldu-vad nii, et kord hääldatakse neid ühes sõnakujus nõrge-mini ja teinekord samast sõnakujust tulevas erivormis jälle tuge-vamini (*kuke — kukke* jt.)“ (lk. 20). See definitsioon on maksev

küll nn. vältevahelduse kohta, kuid ei sobi laadivaheldusliikude nähtuste selgitamiseks, kus tugeva astme klusiil nõrgas astmes kas on hoopis kadunud (*siiga — sea*), on muutunud teiseks häälikuks (*sõda — sõja*) või on koguni assimileerunud (*sild — silla*). Et kogu astmevaheldusnähtuste ala on küllalt keerukas, siis on katsutud need nähtused koondada ühte kõikehaaravasse tabelisse. Kahjuks on aga seegi tabel täis ebatäpsusi ja vigu. Juba pealiskaudsel vaatlemisel paisub silma ebajärjekindlus kirja tarvitamisel. Kord on tugevas astmes III välte häälik märgitud jämendatud, kord harilik kirjaga; kord on kolmanda välte häälik õieti leitud (näit. *ht — h, leht — lehe; nks — nks, konks — konksuga*), kord valesti (näit. *hk — h, vihk — vihu; mps — mps, komps — kompsud*). Tabeli algusosas on tugevas ja nõrgas astmes vahelduvad häälikud märgitud vastava sõna ette, tabeli lõpposas on aga vahelduvate häälikute märkimine muutunud nii raskeks, et see on täiesti ära jäetud. Rääkimata ebaühtlustest, milliseid leidub õige rohkesti, on tabelis isegi lausa vigu. Nii on nõrga astme näidetena toodud sõnu nagu *riski* (s III vältes) ja *leinade*. Miks ka *juurtele — juurele* sõnus oletatakse vaheldust, jääb arusaamatuks.

Sõnaosade peatükis juba ähvarduvad *t u n n u s e, l i i t e* ja *l õ p u* mõisted segineda, nagu seda võib märgata hiljemgi [vrd. lk. 36, liide -r (tegelikult tunnus) ja lk. 49, käändelõpud -te, -de (tegelikult mitmuse tunnused)]. Lisaks liiteile on A. meiegi keeles jälle tarvitusele võtnud saksapärase eesliite, prefiksi ehk eessilbi, nagu ta seda nimetab. Ainelo ei käsita seega käesoleval korral sõnu nagu *ära + sõit, alla + minek, sisse + tulek* jt. mitte liitsõnadena, vaid peab neid eesliitega sõnadeks. Hiljem esitab ta siiski need sõnad ka liitsõnadena.

Sõnaliikide osa on meie grammatikais juba Loorits'a päevist kujunenud enam-vähem kindlaks. Ainelo on oma sõnaliikide jaotuses siiski läinud õndsas K. A. Hermann'i aegadesse tagasi. Nii esitab ta enesekohaste asesõnadena sõnu: *ise, enese* ja ka *oma*. Et aga hilisemal grammatikuil esineb ka possessiivsete pronoomenite rühm, siis märgib ta siin järgmiselt: „Omastavad (possessiivsed) tuletatakse enesekohaseist: *oma, enda* jne.“ (lk. 27). Mõlema liigi tähenduslik vahe jääb muidugi selgitamata. Üldse on kogu asesõnade esitus halb. Isikulisi asesõnu tahetakse tingimata siduda verbide pöördvormidega — muide viga, mis esineb ka pöörd sõna puhul hiljem (vrd. lk. 85) — ja siduvate asesõnade hulka on toodud ka näitav *see*. Arv sõnade jaotus on iganenud ja risti vastukäiv autori järgnevatele juhistele. Lisaks põhi- ja järgarvudele esitab autor *murd-, mõõt-, määr- ja umbarve*. Viimastest kuuluvad *murdarvud* põhjarvude hulka, kuna *mootarvud* (*kümmeline, kolmene*), *määrarvud* (*kahekesi, kümnekesi*) ja *umbarvud* (*viimane, mõni, kõik, vähe*) kuuluvad kas muude käändsõnade või isegi määr sõnade liiki. Ka teiste sõnaliikide esituses on eksimusi.

Liitsõnade peatükk on enam näidete kogu kui mingi liitsõnade õigekirjutust puudutav ainekäsitus. Algul antakse näiteid nimetavalisest liitumisest, kuid ilma selgitusteta. Omastavalise liitumise puhul püütakse anda ka reegleid, kuid need on nii abitud, et neist pole õieti mingit kasu. Jälgime näiteks järgmisi kokku- ja lahkukirjutamise juhiseid: „Omastavaline täiend kirjutatakse oma põhisõnaga kokku siis, kui ta üldse määrab selle o m a d u s t, vastab küsimusele: misugune? milline?.. Kui aga om. täiend määrab mingi asja omadust ehk omanikku, siis sel juhul kirjutatakse lahku“ (lk. 30).

Ei tahaks kuidagi leppida sellega, et *Hobuse mägi* kirjutatakse lahku ja *piitsagapeksmine, sulasenateenimine* kokku.

Tuletusõpetuse alal esitatud liidete jaotus on väga omapärane. Nii on käändsõnu moodustavad liided liigitatud järgmiselt: „a) Isikut, tegijat, tegevust, tegu, olekut, asju, nähtusi, ala, kohta, aega, kogu, rühma, omadust, seisukorda, suhteid jne. tuletavad liited“ (lk. 33) ja „b) Naissoost isikut tuletavad liited“. Nagu märgata, pole sel ebaloogilisel jaotusel mingit mõtet, sest meie keeles kahjuks puuduvad paljudele teistele keeltele omased sood. Ka ainesliku esitus selles osas jätab soovida. Nii on tarbetult *ik*-liitelistest eraldatud *-(m)ik*, *-(v)ik*, *-(r)ik*, *-(p)ik*, *-(t)ik*, kus eelmine konsonant kuulub sõna tüvve (*habemik* jt.). Liited *-lik* ja *-line* on saanud puuduliku käsitluse osaliseks; tähenduslik vahe on jäänud selgitamata. Samuti on sõnarühmade *puune* — *puine* tähenduslik vahe jäetud käsitlemata.

Mõnikord kipuvad näited vastu rääkima reeglile. Nii on märgitud: „Sufiksids *-s*, *-is*, *-tis*, *-dis*, *-stis*, *-ldis*, *-ndis*, *-rdis* (lihtsalt öeldes: *-is*; A. K.) tuletavad verbidest alati konkreetseid nimisõnu, mida ei tohi segada *us*-lõpulistega; *us*-lõpulised on abstraktseid nimisõnad. [*Mälestuseks* (s. o. meelepidamiseks) *kinkis ta mulle kalli mälestise — sõrmuse* (s. o. konkreetse asja); *-is* liitub nõrgaastmelise tüvega.]“ (lk. 37). Viimasel juhul aga *sõrmus*, mis tähendab tõesti konkreetset asja, on *us*-liite abil moodustatud — ja on seega siin näites väga eksitav (vrd. ka sõnu nagu *kedrus*, *annus* jt.). Ka *us*-liite puhul esitatakse hulk eri liiteid [*-ldus*, *-rdus*, *-stus*, *-ahtus*, *-(e)lus*, *-mus* jne.], kusjuures meie mingi kunstiga ei oska näha näiteks *-(e)lus*-liidet sõnades nagu *kavalus*, *jumalus*, *rumalus*, *madalus* jt. (vrd. lk. 38).

Liidete varal tuletatavate verbide hulgas on esikohal kausatiivid ja faktiivid. Kausatiividele lisatakse järgmine märkus: „*-ta* — *-da* kausatiivid tuletavad sihituist (intransitiivseist) verbitüvedest“ (lk. 41). Kui tahaksime uskuda A. väidet, siis peaksime arvama, et sõnad nagu *saama*, *sööma*, *jooma*, *pidama*, *õppima* jne. on intransitiivsed (vrd. *saatma*, *söötma* jne.). Edasi on huvitav märkida, et translatiivide ja inhoatiivide puhul hoiatatakse: „Ärgu segataga *-ne* verbe tagasisuunduvatega (refleksiividega) *-u*: *esinema* — *esinduma*, *lahenema* — *lahenduma*“ (lk. 43). Milles aga on siin tähenduslik vahe, jäetakse käesoleval juhul lähemalt selgitamata.

Käänamise kohta antakse ülevaade vastavas tabelis. Käändelõpudest puudub siin ainsuse sisseütleva lõpuna esinev *-de* (*äärde*). Vastuvõtmatusa tundub ka uenduslik *kedi? midi?* kujul esitatud mitmuse osastav sõnust *kes? mis?*

Väga raskepärased ja tihti ülearused on seletused, mis antakse käänamise kohta. Nii on tarbetult käsiteldud küsimust, kuidas ühes sõnatüübis ainsuse osastava lõpp *-t* liitub nimetavale (*mõte+t*, *riikas+t*), teises omastavale (*nägusa+t*, *pimeda+t*); seejuures on aga nagu muuseas asetatud sulgudesse oluline reegel selle kohta, millal ainsuse osastava lõpul on *-d*, millal *-t*. Edasi väidetakse, et „*-ne*, *-s*, *-us* sõnuss tüve lõppvokaal *-e* kaob, *-t* liitub *-s*-ile: *hobuse* — *hobus+t*“ (lk. 50, 51). Just eelmises lõigus aga oli esitatud sõna *vaikse+t*, mis käib risti vastu sellele *ne*-sõnade reeglile.

Täiesti ebaõnnestunud on katse lahendada *ne*- ja *s*-lõpuliste sõnade mitmuse osastava küsimust. Anelo poolt antud reeglitele

vastavalt pole näiteks *vastastikuseid*, *alkoholiseid* jt. tarvitamine õige, sest „mitmesilbilis -*ne*-lõpulis. . esineb lõpp -i“ (lk. 53).

Mitmuse osastava lõpu *-sid* kõrval esinevate nn. lühemate lõpude kohta märgitakse: „*-sid*-lõpu kõrval paralleelselt esinev *-e*, *-i*, *-tt* liitub vastavalt osastavalise või omastavalise tüve konsonandile *-a*, *-e*, *-i*, *-u* asemel samul juhtumeil, nagu liitub *-sid* osastavalisele või omastavalisele tüvele: *kappi — kappi+sid — kappe*“ (lk. 54). Oleksime rahul antud juhisega, kui me siin ei kohtaks näidete hulgas sõratüüpe nagu *käsi*, *vesi*, *hiisi*, *paasi*, *küüsi*, *kaasi*, *mehi*, *kõrsi*, *varsi*, *naisi*, *eeslasi*, *algusi* jt. Eelneva reegli põhjal seega kõigis neis sõnusus võiks tarvitada mitmuse osastavas ka *-sid*-lõppu, nagu seda võis teha *kappe — kappisid* puhul. Alles hiljem (lk. 56) märkab autor, et viimatimainitud sõnadest ikkagi *sid*-lõpulist mitmuse osastavat ei saa moodustada.

Üldisele *i*-mitmuse moodustamise reeglile on lisatud märkus: „Kui tekib niiviisi *-ji*, siis *j* võib kaduda [*jäl(j)ile*], kui eelmises silbis on eesvokaal; on eelmises silbis tagavokaal, siis *-ji* võib muutuda *-je-ks* (*pojele*, *härjele*)“ (lk. 57). Kõik oleks võib-olla ehk selle reeglina korras olnud, kui oleks õnnestunud leida ka sobivaid näiteid, kuid viitid näide kõneleb reeglile risti vastu, sest ei usu ju keegi, et *ä* sõnas *härjele* on tagavokaal. Samasugune nähtus esineb ka järgneval leheküljel, kus autor instruktiivi käsitelles märgib, et selle käände vormid esinevad ainult nõrgas astmes. Sealsamas aga toob ta näite — *p a l j a j a l u* — mis (NB *palja*) kuidagi ei täha mahtuda eeltoodud juhise raamidesse.

Kongruentsiküsimuse käsitluses ei saa me kuidagi leppida seletusega, mis antakse oleva käände ühildumise kohta. Siin jutustatakse, et lause „Ta esines sääl kuulsa teadusmehe kadunud pojana“ tähendavat, nagu oleks teadusmees kadunud (vt. lk. 59).

Pärisnimede käänamise kohta väidetakse: „Eesti pärisnimed käänduvad nagu vastavad noomenid“ (lk. 60). Siit võiks järeldada, nagu pärisnimed poleksi noomenid. Õigem oleks olnud : . . . „nagu vastavad üldnimed“. Vastuoksuslik on ka nn. kaudsete käänete mõiste. Kord antakse mõista, nagu oleksid teised käänded peale nimetava, omastava ja osastava kaudsed (nü ongi fikseeritud, vt. lk. 29), kord aga märgitakse, et kõik käänded peale nimetava on kaudsed (vt. lk. 60).

Ainelo käänamistabel tahab olla põhjalikum kõigist seniseist, sest siin on esitatud 216 tüüpsõna deklinatsioon nii ainsuse kui ka mitmuse nimetavas, omastavas, osastavas ja sisseütlevas. Kõik need tüüpsõnad on jaotatud viide käändkonda, mis erinevat silpide arvu, silbiväldete ja käändelõppude poolest. Märkida tuleks ehk vahest veel seda, et süsteemi aluseks olevat võetud ainsuse nimetav, mida küll tegelikult pole saadud alati arvestada.

Kui seda tabelit käändkondade kaupa lähemalt silmitseda, siis selgub, et kiidetud süsteem on väga habras: sõnad ei täha kuidagi neisse raamidesse mahtuda, kuhu autor neid paigutab. Nii on esimeks nn. mitmesilbiste käändkond, kuid ometi esitatakse siin isegi sõnu, mille nimetav ühesilbiline, nagu *näiv*, *sõöv*, samuti hulk kahesilbiseid, näit. *nõutu*, *ostja*. Kui viimaseid võrrelda teise käändkonna sõnadega, siis ei erine nad millegi poolest järgnevaist *aastatiüpi* sõnadest. Teine käändkond on kahesilbiste käändkond. Siin on algul esitatud astmevaheldused (*aasta*, *vaene*, *aus*,

käis), siis astmevahelduslikud (*rikas, murre*) ja lõpuks mõlemad tüübid läbisegi (*vaher, sünnis, soodus, täpne*). Kolmas käändkond kannab pealkirja: „Astmevaheldusele kuuluvad kahesilbilised tüved, mille ainsuse omastav on nõrgas, aga nimetav ja osastav tugevas astmes“ (lk. 71). Ometi on selleski käändkonnas (*tikk, mõisnik, vald, tuba, sõber* tüüpide kõrval) oma alaliik, kus esitatakse „päindumata sõnu“, nagu *maja, materjal, pere, piiga* jt. Neljandasse käändkonda kuuluvad „ühesilbiliseks lühenevad sõnad, e-lõpulised“, nagu *tuli, käsi* (e-lõpulised! A. K.), *keel, kõrs, naine, algus*. Ainukeseks ühtlaseks käändkonnaks, mille sisu vastab käändkonna määratlusele ja pole vastuoksuslik, on viies. nn. ühesilbiliste käändkond (*maa, koi* tüübid). Kuivõrd raske on määrata Ainelo jaotuse alusel sõnade käändkonda, selgub kas või sellestki, et näiteks *hobune* kuulub mitmesilbiste käändkonda, *inimene* aga ühesilbiseks lühenevate sõnade hulka.

Ka vigadest pole käänamistabelis puudu. Nii on käänatud *omas, omakse*, kuid *vennas, vennase* ~ *vennakse*; sõnast *mood, moe* on i-mitmuse sisseütlev antud kujul *moodesse* (ains. *moesse*), sõnast *härj* — *härnisse* ja *härjesse*, sõnast *neitsi* on mitmuse omastav esitatud *neitsite* ja osastav *neitseid* kujul; sõna *maine* käänevad nagu *vaene* jne. Esitatakse ka selliseid ebasoovitavaid vorme nagu *kuuisse* (kuubedesse), *riiesse* (riidudesse), *võlss* (võlts), *veder* (vedru) jt. Väidetakse, et *nüri* käänevad nagu *pere*, kusjuures *pere*-tüübi puhul pealkirjas märgitakse: „Ainsuse osastava lõpp -i (võib ka puududa)“, lk. 80. Arvatavasti ei mõelda siin, et *pere*-tüübis osastavas -i võib puududa.

Üldiselt on kogu käänamistabel oma ebaloogilisuse tõttu eba-õnnestunud.

Pöördsõna puhul tutvustatakse meid kõigepealt vastavate pöördvormidega. Aegade hulgas esitatakse ka tulevik, mida võidavat muude keelte eeskujul ka *saama* abil väljendada. Väarikas osa on antud samale liittulevikule — mis muide küll meie tänapäeva grammatikute poolt ammu juba kolikambrisse on heidetud — ka raamatu lõpul leiduvas pöoramistabelis. Et kaudset kõneviisi keegi võõrkeelse oskussõnaga lihtsalt *oblikva*'ks nimetaks, seda kuuleme emakordseft. Käskiva kõneviisi tunnused jäetakse vastavas käsitluses üldse mainimata.

Pöördkondade tabelis on püütud olla ülitäielik ja sellepärast on esitatud tervelt 16 vormi igast tüüpsõnast. Tundub, et terve rida siin esitatud vormidest on täiesti üleaarused. Milleks on näiteks tingiva kõneviisi olevikust antud 1. ja 3. pööre?

Pöördkondi on Ainelol samuti kui käändkondi 5. Ka pöördkondade nimetused ja isegi puudused on osalt samad, mis käändkondadegi puhul. Nii kuuluvad siingi mitmesilbiste astmevahelduseta sõnade hulka kahesilbilised astmevahelduslikud nagu *veerima* jt. Üldiselt on siiski pöördkondade jaotus parem käändkondade omast, kuigi ka siin üksikute tüüpide vahe pole küllalt selge (vrd. III ja IV pöördk.).

Teose alguses mäletatavasti väideti, et raamat püsib Õigekeelsuse-sõnaraamatu alusel. Ometi leiame siit terve rea vorme, mis subjektiivsustena erinevad tänapäeval maksvast õigekirjutusest. Nii tarvitab A. ka j järel i-d superlatiivides nagu *kurjim* ~ *kurim, tühjim* ~ *tühim, soojim* jt., samuti ka mitmuse osastavas (*sooji*) ja i-mitmuses (*küljisse*). Teiseks on ta lühema mitmuse

osastava tarvitamist püüdnud laiendada ka sõnatüüpidele nagu *jõgi, nimi, tuli*. Kuid et sellised mitmuse osastavad nagu *jõgi, nimi, tuli* (pro *jõgesid* jt.) ainsuse nimetatavaga kokku satuvad, siis poleks sellise (teisalt juba varemini soovitatud) uuenduse tarvituselevõtt kuigi otsustarbekohane. Pöördsoona alalt on paralleelvormidena esitatud tegijanimed *nägeja ~ nägija, oleja ~ olija, paneja ~ panija, tuleja ~ tulija, peseja ~ pesija*. Et oletatav tähenduslik vahe on jäänud märkimata, siis peame e-lisi sõnakujusid pidama vigadeks. Lisaks sellele on püütud möödaminnes tutvustada ka keeleuuenduslikke vorme. Seesuguste vormide nagu *tulnue, kirjutanut* jt. märkimine oleks aga sellest raamatust küll võinud välja jääda.

Kui raamatu õigekeelsusreeglite osas oli ühelt poolt küllaltki ülearust, siis teiselt poolt on siin jäetud puudutamata või rõhutamata paljudki olulised nähtused. Nii on raamatust täiesti välja jäetud pöörd- ja abisõna kokku- ja lahkukirjutamise küsimus, milles eksimused kõige harilikumad. *us*-liite käsitlesele on raamatus pühendatud küll ligi paar lehekülge, kuid ometi puuduvad siin sellised sõnad nagu *kaklus* ja *suplus*. Asjatult võib siit otsida, kuidas käänduvad näiteks asesõnad *kumbki, miski* jne. Üldiselt ei ole suutnud teos oma ülesannet õigekeelsusreeglite osas täita.

Käsiraamatu teise osa (lk. 105—305) võtab enese alla sõnastik, mis — nagu kaanelt näha — peab sisaldama umbes 10 000 sõna. Tegelikult näib küll sõnade hulk siin olevat umbes 6000—7000, sest A. poolt kasutatud süsteem ei võimalda paigutada leheküljele üle 30—35 sõna. Võrdluseks olgu märgitud, et E. Muugi sama-kauastalise sõnaraamatu leheküljel on 70—80 sõna. A. süsteemi paremuseks on, et iga sõna puhul on ühtlasi esitatud kõik sõna tähtsamad vormid. See hõlbustab küll sõnastiku kasutamist, kuid nõuab ka rohkesti ruumi. Nii on käändsõnadest antud kõik peakäänded ja lisaks veel number, mis juhib vastava tüüpsõna juurde käänamistabelis. Viimane on küll üleaarne, sest tüüpsõnadest on antud niisama palju vorme kui sõnastikuski. Pöördõnade puhul on esitatud tervelt 21 vormi. Seetõttu nõuab näiteks *ahvat(e)lema* sõnatüübi esitus ruumi tervelt 11 rida. Küllalt oleks siingi olnud kõige enam 7-st vormist, ja ruumi oleks hulk säästetud. Vormistiku lõpul esitatud tüüpsõna number on siin veelgi tarbetum, sest sõnastikus on muutevorme antud enam kui pöördkondade tabelis. Pealegi on sõnavormide esitus ebauhtlane: nii näiteks on pöördõnadel koid esitatud tugeva astme vormid enne, siis nõrga astme tüvi ja vormid (*kelkilma, -da, -sin* jne., *∅ kelgiln, -ksin* jt.), kord aga tugeva ja nõrga astme vormid läbisegi, kusjuures pole alati astme märkigi ees (näit. *krohvilma, -da, ∅ -n, -sin, -takse* jne.).

Mis puutub sõnavalikusse, siis sõnastiku praeguse ulatuse juures peab see jääma väga juhuslikuks. Nii leiamegi siit hulga kõige tavalisemaid sõnu, leiame ka rea haruldasi, kas või kaasautorite poolt loodud uussünnitisi (*küülük, hõivama, nõpsik* jt.), ent kui otsime mõnda tarvilikku sõna, siis see sageli puudub. Näiteks sõnu *monotoonne, kodanlik, juubilar* meie siit ei leia; kui tahame teada, kuidas on mitmuse osastav sõnust *album, õhtune*, siis otsime seda asjata. On antud ainult teatav valik tüvisõnu ühes vormistikuga, kuid kuidas käänata tuletuse teel saadud sõnu, kuidas tarvitada liitsõnu, see kõik jääb lahtiseks.

Teiseks on sedagi vähest sõnastikule jäetud ruumi täidetud materjaliga, mis kordub sõnastiku lõpul olevates lisaõnastikkudes.

Nii võime seda, kuidas tarvitatakse näiteks nimesid *Aafrika*, *Aasia* jt., leida nii üldsõnastikust kui ka lõpul esinevast geograafiliste nimede registrist. Samuti on lõpul antud uute ja vöörsõnade seletamiseks terve nimestik, mis kordub ka üldsõnastikus. Pealegi on tarvitajal väga tülikas üht ja sama sõna otsida kahest kohast.

Siin aga tulemegi sõnastiku suurima puuduse juurde — see on tähendusliku külje täielik ignoreerimine, igasuguste tähendusvahede selgitamata jätmine. Autoril on kalduvus väga sageli esitada homonüüme, millede muutmine on erinev. Et aga tähendust pole selgitatud, siis pole vähimatki tulu selliste sõnade esitamisest. Mis on sest kasu, kui on esitatud *alge*, *alge* ja *alge*, *algme*; *juhe*, *juhte* ja *juhe*, *juhtme*; *teade*, *teate* ja *teade*, *teadme*; *kare*, *kareda*, *kare*. *karge* ja *karge*, *karge*, kui tähendused puuduvad. Sama on maksev ka sõnade nagu *nähe*, *näht*, *nähtus*, *and*, *anne*, *tüübiline*, *tüüpiline*, isegi *viimane*, *viimne* kohta. Või mis kasu on meil sellest, kui raamatust leiame sõnad nagu *hõla*, *hüük*, *hüüve*, *ihk* (omast. *ih*), *lõkkama*, *niitama*, *ohk* (omast. *ohu*), *pektiin*, *pürgima*, *rümp* (omast. *rümba*), *sagu* (omast. *sao*), *sark* (omast. *sarga*), *tehtima* jne., kui me nende sõnade tähendust peame otsima „Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatust“ ja mitmest muustki raamatust. Huvitava vastuoksusena märgitagu, et Ainelo erandlikult siiski on pidanud mõne sõna puhul tarvilikuks ka tähendust juurde lisada. Nii märgitakse, et *napp* (omast. *napa*) tähendab *anumat* (!) ja *loom* (omast. *loom*) — *elajat*. Ometi pole vist viimane sõna nii väga tundmatu.

Asjata on ruumi raisatud ka paralleelkujude esitamisele, millede tähenduses nähtavasti vahet ei ole (vrd. *kasutama* ja *kasustama* jt.). Halb on ka see, et pole eelistatud kujusid vähem-eelistatuist kuidagi eraldatud. Nii esinevad paralleelselt *humor* ja *humoor* (viimast me tänapäeval enam ei tarvita), *faasan* ja *vaasan* (viimane mittetarvitav), *plaat* ja *platt*, *teema* ja *teem* jne.

Rektsiooniküsimuse kohta otsime siit asjatult selgitust — ja ometi oleks nii lihtne olnud kas või *arvestama* puhul juurde lisada küsimus *mida*?

Katsuksime siiski ehk mainitud puudustega kuidagi leppida, kui vähemalt esitatudki ainekust vastaks tänapäeva õigekeelsusnõudeile ja oleks küllaldaselt usaldust-äratav. Ometi pealiskaudselgi sõnastiku jälgimisel puutub silma rida keelevigu. Juba sõnastiku algul selgub, et A. vöörsõnalistes omadussõnades jätab *ne*-lõpu sageli ära, näit. *anonüüm*, *-i* (pro *anonüümne*), *antiik*, *-i*, *deduktiiv*, *-i*, *feodaal*, *-i* (*feodaalne* puudub), *fiktiiv*, *-i*, *passiiv*, *-i* (*passiivne* puudub) jne. Tänapäeva õigekeelsus nõuab siin küll *-ne* tarvitamist. Teistest vigadest või normivastasustest märgitagu siin järgmisi. Ainelo tarvitab: *büdzet*, *honoraar*, *invent(a)r*, *undama*, *äräus*, *säääma*, *ümar*, *allik*, omast. *allika*, *kraater*, omast. *kraateri*, *jääne*, sisseütlev *jääsesse* ehk *jäässe*; peab olema: *büdzet*, *honorar*, *inventar*, *hundama*, *häräus*, *seadma*, *ümmar*, *alliku* (*allik-sõnast*), *kraatri*, *jääsesse* ehk *jääse*. Õnneks on mõnest esitatud sõnast antud ka õiged paralleelkujud, nagu näiteks *häräus* ja *ümmar* puhul.

Raske on autoril olnud aru saada otsustest, mis möödnud kevadel EKS-i Keeletoimkonna poolt vastu võeti. Kui juba nende otsuste vastuvõtmise puhul kurdeti, et sel korral, kui lubatakse *piiskop*, *kotlet*, *kompvek* kirjutada ühekordse lõppklusiliga, võidakse sääraseid sõnu hoopis valesti hakata käänama, siis näemegi seda A. käsiraamatus. Vastuvöetud reegel on küll öieti märgitud

keelejuhiste osas (vt. lk. 17), kuid reeglit pole suudetud õieti keelde rakendada. Nii on A. oma raamatus teinud järgmisi vigu: *blankett* (~ *bianket*), *bukett* (~ *buket*), *pipett* (*pipet*), *piknikk* (*piknik*), *rakett* (*raket*), *subrett* (*subret*), *tablett* (*tablet*). Kui me tahaksime tarvitada sulgudes antud vorme, siis käänamine oleks hoopis erinev antud käändevormidest, peaksime käänama *raket*, *raketi*, *raketit*. Nii aga käänata pole lubatav.

Käsiraamatu kolmas osa sisaldab mitmesuguseid nimede kogusid, nii valiku Eesti kohanimedest, geograafilistest nimedest, mütooloogilistest nimetustest, uute ja võõrsõnade seletusi ja lõpuks kogukese rahvusvahelisi väljendeid ning võõrkeelseid tsitaate. Kuna need osad raamatu seisukohalt on vähem olulised, siis lähen neist mõningate üksikasjade märkimisega mööda. Rahvuste nimede hulgas leiduv *budist* peab vist tähendama *budhisti*, *viking* asemel tarvitame tänapäeval enam *viiking*. Rahvusvaheliste väljendite niikuinii juhuslik valik on käesolevas raamatus ülearune, pealegi kui enamasti hääldamine jäetakse andmata. Imestust äratav, et näiteks *esprit* (pr.) tõlgitakse 'tugev, kaunis, õilis, peen' või jällegi, et *messieurs* tähendavat 'armuline proua, preili'. Üldiselt näib, et seegi osa pole parem eelmisist.

Kui kõike eespool-esitatut kokku võtta, peab küll ütleva, et kogu teos on äpardunud. Kõige halvemini on aga kahtlematult õnnestunud töö esimene, nn. õigekeelsusreeglite osa. Ei saa ometi üsaldada ega kasutada raamatut, kus üks lehekülg kõneleb teisele vastu, kus näide ei sobi reegluga ega reegel näitega. Tahes-tahtmata peab kahetsema, et pärast Õigekeelsuse sõnaraamatu kahe kõite ilmunist ja pärast asjalikke eeltöid Muugi jt. poolt veel võis ilmuda säärane raamat.

A. Kask.

Viron kielen *oratio obliqua*'sta. Kirjoittanut M. Airila. Helsinki 1933, 58 lk. (Vähäisiä Kirjelmia LXXXVI, äratröck Suomi V, 17. osast.)

Kõne alla võetav uurimus paelub meie tähelepanu kui esimene eesti keele kaudsele kõneviisile pühendatud pikem töö. Dr. Airila on kasutanud päälle vastavate kirjanduslikkude andmete AES-i (resp. E. Keele Arh.) rikkalikku morfoloogiliste ülevaadete ja murdetekstide kogu 1933. a. suvel Tartus ja on niiviisi oma uurimuse alusena tarvitanud küllalt ulatuslikku aines-tikku ning trükiruumigi, nii et töötulemusena ootaksime eesti keele kõnealuse spetsiaalnähtuse põhjalikku selgitust. Kuivõrra meie ootused on täidunud, vaatleme järgnevas.

Lk. 7—12 käsitletakse *oratio obliqua* esitust e. k. grammatikais H. Stahl'ist A. Vaigla'ni. See osa tööst on suhteliselt korda läinud. Tähen-datagu siiski, et kui peetakse nimetamisväärseks rääkida Hornung'i grammatika partitsipiaalkonstruksioonidest (lk. 7), siis poleks lubatav mööda minna teistest grammatikatest märkusega, et need „ei paku selles suhtes tähelepanavat“. Kui ainult otsida, siis leidub sama asja käsitelu näit. ka Thor Hel-le'i (Anweisung, lk. 69, § 7) ja eriti Hupel'il (näit. Sprachlehre², lk. 98, 106, 123, 138, 139) mitmes kohas. Koguni nimetatata on jäetud oma aja kohta silmapaistev J. Krohn'i Viron kieliooppi Suomalaisille (ilm. a. 1872), mis autorile kui soomlasele peaks olema eriti kättesaadav ja mis kõnesolevaid küsimusi käsitleb lk. 146—147 (§ 105 ja 106), ms. rääkides ka otse just autorit huvitavast *oratio indirekta*'st. Tõsisemaks etteheiteks annab põhjust see, et autor nähtavasti üldse ei tunne Kettunen'i teost „Lauseliikmed eesti keeles“ (ilm. a. 1924, on võetud ms. ka Helsingi ülikoolis kursusraamatuks!), mille

lk. 19—20 § 24 spetsiaalselt räägib „potentsiaalseist (kahtlevaist) lauseist“ ja kus katsutakse ka eesti kaudse kõneviisi sündi selgitada. Eesti keeleõpilise kirjanduse pääliskaudsele tundmisele viitab ka töö lk. 51 kategooriline väljendus eesti potentsiaali *olle* kohta: „Tästä kielioipit eivät tiedä mitään.“ Ometi vähemalt juba Thor Helle gramm. lk. 55 leiame: „*Olle*, mag seyn; *ehk olle* es mag oder kan wol seyn“. Nii siis keeleõpiliste teoste käsitlemisel on kahetsetavaid lünki ja ilmset juhuslikkust.

Edasi lk. 13—39 järgneb uurimuse pääosa, e e s t i m u r r e t e kaudse kõneviisi esitus. Vaadeldakse kõigepäält perfekt ja pluskvamperfekti kaudse kõneviisi funktsioonis (lk. 13—15, tüüp *aga oiđia om näännü. . . ja . . . om nüid kõnelnu*), siis *vat*-tunnuselist kaudset kõneviisi (lk. 15—20). Hää *ja*-tunnuselist (lk. 20, tüüp *veinnad oleja mölemad idnü*), *da*-tunnuselist (lk. 21—3, tüüp *nävad puäkkida õunaþpuid*), *ma*-tunnuselist (lk. 23—4, tüüp *jak olema ullus lännu*) ja viimaks *nud*-, *tud*-tunnuselist *oratio obliqua*'t (lk. 24—39). Sellest materjalisitusest saame ülevaate kaudse kõneviisi eri tüüpide levingust eesti murdeis, mida meil seni pole olnud. Esituses on lünki, mis kõik pole tingitud autorist, vaid kasutada olnud ainesliku ulatusest. Transkribeeritud murdenäidete korrekatuur on hoolikalt loetud, trükivigu pole eriti palju läbi lipsanud (siiski näit. lk. 18 *ellev* pro *ollev*, lk. 19 *jänü* pro *jänü*, 22 *kõma* pro? *kõima*, 26 *väljä* pro *väljä*, 30 *jälle* pro *jälle*, 36 *vällä* pro *vällä*, tekstiosas lk. 20 *Pär* pro *Pä*). Võrastav tundub, et eri tüüpide materjali esitamisel pole kinni peetud ühtlasest murdealade-järjekorrast: näit. *vat*-tunnuselise *or. obl.* aineslikus on esikohal Lä, Pä (liigutakse läänest ida poole), kuid *nud*-, *tud*-tunnuselise materjali esitus algab kirdega, Vi-ga, ja üldse on, eriti viimases, murdealad kaunis segamini. Lk. 28 EK-st 1929, nr. 5—6 tsiteeritava teksti juures pole üldse märgat selle päritolukoha suhtes (Phl = Pühalepa tekst). Esitatud näidestik on üldiselt oma õigel kohal — selle eest on kaasvastutavad need kaks vanemat Tartu üliõpilast (prl. Kink ja hr. Olup), kes autorile abiks olid näidestiku väljaotsimisel käsikirjalistest kogudest. Kuid rahulolematusega täidab see ebaõnn, mis autorit on saatnud murdenäidete soome keelde tõlkimisel. Töö lõpul on 1½-leheküljeline õiendustehulk, mis valdavas enamikus on tõlkevigate-õiendused, arvatavasti küll kellegi abilise, hää eesti k. oskaja nõuandel sinna paigutatud. Kuid sellest hoolimata on teosesse jäänud hulk parandamata tõlkevigu, millest mitmed ka teema käsitluse seisukohaltki on otse segavad ja kuriooslikud. Tõlkevigate (enamasti parandamata jäänud) näiteid: lk. 16 e. *kül* on tõlgitud 'kylläkin', selles ühenduses see on 'runsaasti, riittävästi'; lk. 18 *ei tohtiv* 'ei uskalla' pro 'ei saa'; ibid. *kottuššę* 'kodin' pro 'maatilan'; lk. 20 . . . *tavanu tju päle* 'on saanut tietää matkoilla' (*tju* = sm. 'tiedon', autor on selle käsitanud *tee* 'matka' sõnaks!); ibid. *sür räim* 'suuri silakkaparvi' (miks -parvi?); lk. 21 *kuļ sänä naesed ja eded kokku juhtusid* 'kun naiset ja mummot tapasivat toisensa saunassa' (e. *saunanaine* = 'mökkiäisvaimo!'); lk. 27 *peres* 'perheessä' pro 'talossa'; ibid. *saunā ahju kütma* 'saunaan uunia lämmittämään' pro 'saunan. . .'; lk. 28 *señne ešt* 'siitä hyvästä' pro 'sen korvauksena' (ilmselt *ešt* on käsitatud *haa*-sõna vasteks); lk. 38 *pühä teñnusege |ole nah| se: õsāga ra-hūt* 'pyhä Tönnis ei ole osaansa tyytyväinen' (*ole nah* — imperatiiv!); ibid.

varas varast laste ärä 'varas varastanud lapsen', parandatult 'varas oli varastanud lapsen' pro 'varasti' (nagu harvendus osutab, on autor *varast* käsitanud kaudse kõneviisi *nud*-partitsiibiks!). Eriti segav on allakirjutanu setu murdetekstidest põimitud *tud*-tunnuselise *or. obl.* näide: *kezvā vaj kāra tūt kūrмага kodō, ka ānuūt at rehē ala mähha* 'Ohrat tai kaurat oli tuotu kuormassa kottiin, kaadettu riihen alle maahan'. *tūt* ja *kaānuūt at* on ains. 2. isiku kujud, kaudse kõneviisiga pole neil mingit tegu. Tõlkevigade rohkusest ei saa muud järeldada, kui et autorile eestikeelsete murdetekstide mõistmine on suuri raskusi sünnitanud.

Teose kolmandas osas esitatakse *or. obliqua*'t e. kirjakeeles (lk. 40—45). Esitatud näidestik (Hornungist a. 1695 Luts'uni) on aga kahjuks nii juhuslik, et sellest mingit üldpilti ei saa. Päälegi on kõigi *or. obl.* eri liikide kohta käivad näited segi paisatud, isegi kronoloogiliselt järjekorras näidete esitamisel pole täpselt kinni peetud. XIX saj. algusse kuuluva O. W. Masing'u keele näide tuuakse 1883-ndast aastast pärit uustrüki järgi. Eesti kirjaki. eri ajajätkude ja eri autorite sümpaatiaist *or. obl.* tarvituse suhtes ei saa esitusest mingit aimu. Näit. *ma*-tunnuselise *or. obliqua* kohta pole kirjakeelest autoril ühtegi näidet (vrd. lk. 52). Nii pääliskaudselt asja juurde asuda poleks olnud küll mõtet.

Viimaks, lk. 46—57 tehakse lõppkokkuvõte „Katsaus viron kielen *oratio obliqua*'an.“ Siin tuuakse veel esile eespool nagu äraunustatud e. kaudse kõne väljendus *pidada*-verbi abil (*Jaan peab haige olema*), millele möödaminnes pühendatakse vaid 5½ rida (lk. 46, 47). *Modus obliquus*'e tekkimisprobleemis on üldiselt valitsenud see seisukoht, mis autor on omaks võtnud lk. 48: see (nimelt *vat*-tunnuselise) on tekkinud partitsipiaalkonstruksioonist (*ütles saapad valmis olevat*). „Mainitut rakenteet palautuvat, kuten vanhemman kirjakielen runsaat näyteet todistavat, varhaiseen aikaan (harvendus minult; J. Mg.) ja voivat näin ollen ikänsä puolesta olla modus obliquuksen lähitkohtia.“ lausub autor lk. 48. Eesti kirjakeele tsiteeritud vanad mälestusmärgid viivad meid ainult umbes 300 aastat tagasi; kuna partitsipiaalkonstruksiooni algupära küsimus on nii oluline e. kaudse kõneviisi selgitusele, oleks tulnud tingimata vähemalt viidata üksikasjalisele partitsipiaalkonstruksiooni käsiteiule laiemalt läänemere-sm. keelte tagapõhjalt, mis leidub O j a n s u u l, Mik. Agricolan kielest, lk. 143—158. Lk. 49 ja järgm. järgneb eraldi kokkuvõtte igast *or. obl.* tüübist ja selle esinemisalast. Alade ligemal fikseerimisel on ms. kasutatud Saarestelt saadud lisateateid; alade iseloomustamiseks on täiendina teretunud lõpus lk. 58 esinevad kaks kaarti. *vat*-tunnuselise *or. obl.* kokkuvõttes ootame asjata selle eri murdekujundite (tüübid *tema olevat - tema oleva - eL ollēv*) seletuseks mõnd sõna. Kuna meil siin töös on tegu esmajoones *or. obl.* kui erimooduse jälgimisega, siis ei tohiks olla lubatav neist „väikestest“ vormivahedest nii kergelt üle minna. Kuid murdenäidete hulgas lk. 15—16 esitab autor muude *vat*-tunnuselise *or. obl.* näidete all ilma eriliste reservatsioonideta veel edela-eesti juhud *temā surrava* (= surevat), *ollava* (= olevat), *tahtava* (= tahtvat), mis ilmselt pole puht-partitsipiaalsed ja vajaksid vähemalt kokkuvõttes selgitelu. Ent seda pole antud. Need muide näikse olevat kontaminatiivsed moodustised: *ollava* < *olla* + (*ole*)*va(t)*. Hää *ja*-tunnuselise *or. obl.* seletuseks lk. 51 oletatakse K u r a m a a l v. mõju, kuna mitmesugused kaalutlused peaksid pigemini küll viitama kunagisele Salatsi l v. murdele. Säälsamas on l v. võrdlusmaterjali toodud S j ö g r e n - W i e d e -

man n i teose järgi, kuna täpsemaile K e t t u n e n i lv. tekstidele juhitakse tähelepanu ainult joone all. Samuti lk. 57 e. *nud*-tunnuselise *or. obl.* puhul jällegi tuuakse lv. paralleele vaid S j ö g r e n - W i e d e m a n n i l t, kuid K e t t u n e n i trükitud tekstidele ainult viidatakse. Selliseks etevaatuseks poleks vist küll põhjust.

da-tunnuselise *or. obl.* algupära jääb lahendamata. Lk. 48 näikse autor mõõdamines pidavat seda infinitiivkonstruktsioonist tekkinuks (tüüp *käskis venna minna*), lk. 52 aga esitatakse ilma isikliku hinnangu lisamiseta V. G r ü n t h a l'i seletuskatse (*olla = olevat or. obl.* seletuvat sellega, et algselt *or. obliqua's* tarvitatud potentsiaal *olle* [$< ? * o l n e \beta i$, Mg.] on murdeti arenenud ühetaoliseks infinitiiviga *olla*, ja siis on viimast hakatud tarvitama potentsiaali asemel *or. obliqua's*). Viimase arvustamiseks oleks olnud küllalt põhjust (näit. kuhu on jäänud eP-le üldiselt omane 3. isiku lõpp *-B, -b*?). Muide aga, kui autor oleks tundnud ülalmainitud K e t t u n e n i Lauseliikmeid (vt. lk. 17), siis ta sääält oleks leidnud sama seletuse varemalt sõnastatuna. Allakirjutanu arvates kõnealune *or. obl.* tüüp on arenenud infinitiivkonstruktsioonist nagu *ma*-line kaudne kõneviiski (vrd. lääne-ingeri *näkkü olla* 'näikse olevat'). *nud*-tunnuselise *or. obl.* seletusel saksa keelele viitamine (lk. 47: Saksan kielen mukainen apuverbin pois jääminen liittotempuksista sivulauseissa...) on esitatud juhusliku saksa k. võrdlusmaterjalil põhjal enneaegne.

Kokkuvõtteks on kõnealusest uurimusest vähe hääd öelda. Hää on, et huvitav eesti *or. obliqua* küsimus on tõstetud uurimise päevakorda ja on murdematerjale selleks kokku kantud. Kuid teema oleks pälvunud väärikamat, süvenenumat käsitletu. Autoril oma vähese eesti k. tundmise tõttu, mida kujukalt iseloomustavad näitetõlgete vead, ja eesti k. uurimisest eemal seistes on selleks olnud vähe eeldusi, kuigi hoolikast püüüst pole puudu tulnud. Nagu nägime, jätab vastava kirjandusegi tundmine palju soovida. Autoril on olnud väliseid põhjusi ruttamiseks, kuid töö ebaõnnestumist need loomulikult ei vabanda. Eesti *or. obliqua* teaduslik selgitus (ms. just selle keeleajalooline valgustus jm.) jääb esialgu meie lahendust ootavate uurimisülesannete leegioni.

J. Mg.

Õiendavaid märkusi hr. E. N u r m'e arvustisele: A. V a i g l a, *Eesti grammatika I* (Eesti Keel nr. 1 s. a.) *.

Hr. E. Nurme raudse loogikaga ning erilise konsekventsiga läbiviidud põhjalik allakirjutanu *Eesti grammatika I* arvustis sisaldab ekslikke ning ühekülgeid väiteid, mispärast lubatagu mõni sellekohane õiendav ning selgitav lühimärkus. Püüame reastada need arvustise sisulises järjekorras.

1. Arvustaja avaldab soovi, et arvustatud raamat oleks hoiatamud ka puhtpõhja-eestiliste murdevigade eest (näit. iness. *kappis, lautas* jt.). — Seda küsimust on selgitatud kõnesoleva raamatu § 82.

Vastuseks „Õiendavaile märkustele“. (Õienduste numeratsiooniga.)

1. Mingit hoiatust ei ole ka siin.

* Ruumi kokkuhoiu mõttes annab toimetus raamatu arvustajale võimaluse vastata teose autorile paralleelselt siinsete õiendustega — joonealustes märkustes. Sellega loeb ka toimetus nii arvustatava teose kui ka arvustise kaitsmise lõpetatuks. EK toim.

2. Sünnkoopi ja apokoopi on käsitletud rahvalaulu keele tutvustamise nõudeil.

3. Laen- ja võõrsõnade eristamispuue on arvustajal küll purgiva m kui arvustataval, kummatigi mitte piisavalt täpne, sest teaduslikku täpset vahet laensõna ja võõrsõna vahel ei ole.

4. w käsitus leidub § 5.

5. Arvustaja väidab, et „komistusi esineb ka pärisnimede ortograafias: *messeeni sõda, puunia sõda, põhjasõda* (pro: *Messeeni, Puunia, Põhjasõda*, lk. 60)“.

Ei tea, miks arvustaja ei tunnusta seda *Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu* (ka *Väike õigekeelsus-sõnaraamat: puunia [sõda]*) ortograafiat.

6. Arvustaja taunib, et „ÕS-us lubatud paralleelkujudest on sageli esitatud ainult üks, arvestades E. Kirj. Seltsi Keeletoimkonna otsuseid ja kirjakeele traditsiooni.“

Arvustaja lausestki nähtub, et kõiki üldkeeles esinevaid rööpvorme pole tarvis koorigrammatikasse paigutada. *käskima ~ käskma* rööpkujud on põhjendatud üldkeeles (ja kirjakeelegi) segaesindusega: *käskima — käsina; käskma — käsen* (vt. arvust. raam., lk. 142 ja 144) jne. Põõrdsõnast *purema* eelistab allkirjutanu vorme *purra, purnud* jne. sellepärast, et saaks ühtlustada tüüpikonda. Sest kui on lubatud *pureda, puretakse* jne., siis järeldatakse: *sureda, suretakse* jne. Ometi on viimased üldkeeles esinevad vormid kirjakeeles taunitavad.

7. Erandjuhtumite redutseerimistungist on tingitud arvustaja poolt vigasteks tunnistatud keelendite *armaste, õnniste, sünniste* jne. rööpvormidena lubamine *Eesti grammatikas I*. On raskem võidelda vigadega nagu *meert, elektert, nummerde, korstende* jne., kui juhises figureerivad asjatud ning vähepõhjendatud erandid.

8. „*Siis* pole sidesõna“, väidab hr. Nurm. Traditsiooniline (autiiksete grammatikate eeskujuline) sõnade liigitelu tähenduse järgi pole teatavasti loogiliselt üldse põhjendatav, sest sõnade tähendus-sisu pole pretsiiselt piiritletav. Ometi esitab ka eesti keeleõpetuse autoriteet Muuk *siis* sidesõnana. (Seda teevad teisedki autorid: Põld, Puusepp.)

9. *Suur* võib olla küll kellegi Peetri perekonnanimi. (Tuntakse sellenimelist „lihtsurelikku“.) Kõnesolev näide on toodud muinasjututudes tuntud „suure Peetri“ vastuseadena.

2. Rahvalaulu käsitletakse keskkoolis alles järgmises (II) klassis.

4. Võõrtähtede loetelust (§ 6) w siiski puudub, mida ma oma arvustises märkisingi (vt. lk. 17, r. 3—4).

5. Need on ometi pärisnimed (sõdade nimed). Niipalju kui minul teada, nõuab ka dr. Veski siin suurt algustähte.

6. a) Ma niivõrd ei tauni, kui võrd sedastan ebajärjekindlust. — b) *käskma — käsen* on kirjakeeles hüljatav. — c) Kas siis ka *kirma — kirra, kirnud?* *Pureda, purnud* on igatahes täiesti lubatavad keelendid; neid poleks tohtinud kuidagi kõrvale jätta.

7. Senise kirjakeele traditsiooni ja ka ÕS-u ning VÕS-u järgi on *armaste, õnniste, sünniste* kindlasti vead.

8. Pole tõsi: Muugil on küll sidesõnana esitatud *siis kui*, mitte aga *siis*.

9. *Suur* (ühendis *Peeter Suur*) on perekonnanimede näitena igatahes ebasobiv. [On aga siiski perekonnanime funktsioonis. — Toim.]

10. Tundeliselt häälestatud arvustaja hr. Nurm armastab oma arvustises tarvitada rohkesti hüüu- ja küsimärke. Ta kirjutab: „Lisaksin küsimärgi ülivõrde-kujudele *sõbrim* (lk. 108) ja *vabum* (lk. 108 ja 109), kahekordse küsimärgi aga „erandlikele ülivõrdeile“ *laulude-laul, raamatute-raamat, elude-elu* (lk. 110); pole ju viimased omadussõnadki, vaid nimisõnad.“ See väga subjektiivne ning tingiv avaldis kogustab asjatult arvustist ning vähendab selle soovitatav objektivsuse mõju ning kaalu: esiteks — sellepärast, et *sõbrim* ja *vabum* on täiesti reeglipärased ülivõrde-kujud, ja teiseks — et ka nimisõnu kompareeritakse, kui neid tarvitatakse omadussõnaliselt mõttes **, ja kolmandaks — et polüptoonlik väljend *laulude-laul, ilusate-ilus* jne. on ometi superlatiivne, mis väärrib märkust ka kooli-grammatikas (vrd. dr. Albert Saareste, Die estnische Sprache [Tartu 1932], lk. 37).

11. *täituma* (= täis saama), *täiduma* (= täide minema) difereentsimistungi võiks tunnustada, kuigi arvustaja keele-autoriiteet E. Muuk oma *Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus* seda tähendusdetaili ei erista.

12. Tarbetuiks arvustusridadeks peab märkima ridu (lk. 18), mis riivavad oleviku ja tuleviku ühisvormi pealkirja pööramisnäidises. Arvustatud raamatus on ju varem märgitud, et „tuleviku ehk *futuuru*mi erilist kuju eesti keeles ei ole. Tulevast tegevust avaldatakse oleviku vormidega“ (arvust. raam., lk. 124).

13. Arvustatavas teoses on tarvitatud sõna *ühtivus* tähenduses 'kongruents' *Eesti õigekeelsuse-sõnaraamatu* põhjal, mis on olnud juhtivaimaks keeleallikaks allakirjutanud. [ÕS-us ei esine *kongruents*'iga ühenduses sõna *ühtivus*; viimane on geomeetriline oskussõna ja antud sellisena eespool. — Toim.]

14. Ühenduses *piiskopp ~ piiskop, pankrott ~ pankrot* jne. ortograafiaga kinnitab arvustaja: „kooliraamatus — eriti aga keeleõpikus — ei tohi olla kohta subjektiivsusel.“ Üsna õige mõte, kuid

10. Ka Vaigla' poolt „eesti keeleõpetuse autoriteediks“ nimetatud E. Muuk esitab oma VÕS-us sõna *vaba* superlatiivina ainult: *kõige vabam* (lk. 32). — Morfoloogiline superlatiiv ja väljenduse muuviisiline superlatiivsus tuleks ikkagi teineteisest eraldada.

12. Ma ei pea soovitavaks seda, et oleviku vorme on järjekindlalt (§ 125 — 8 korda) pealkirjastatud: „Olevik (preesens) ja tulevik (futuuum)“.

13. Akad. Emakeele Seltsi poolt väljatöötatud ja Haridusministeeriumi poolt koolidele kohustavaks tehtud grammatilises terminoloogias on: *kongruents* = *ühildus* (mitte *ühtivus*). Nii leidub ka kõigis viimasel aastakümnel ilmunud keelelisis õpi- ja käsiraamatuis. ÕS-us leiduv *kongrueeruma* = *ühtima* on märgitud geomeetrilise mõistena; pealegi trükiti see ÕS-u osa enne grammatiliste oskussõnade fikseerimist AES-i poolt.

** Kui vana Prillup Ed. Vilde *Mäeküla piimamehes* tunnustab: „Ma olin siga, — ma olin suur siga“, siis ei taha ta end elajaks — see a k s tembeldada tavalises (nimisõnaliselt) mõttes, vaid ta abstraherib nim. looma põhiomadused kindlaks omaduslikuks mõisteks. Prillupi „siga“ on ilme omadussõna. Samuti pole „sant“ ega „sakski“ ainult nimisõnad. — A. V.

nähtavasti vaevalt teostatav. Sest enam veel kui nõuame objektiivsust kooliraamatult, — veel enam peame nõudma subjektiivsuste välistamist kooliraamatu koolitatud arvustajalt. Kui aga arvustaja endale lubab põike normeeritud kirjakeelest ja kooliraamatu autorile paneb pahaks mõne rõõpvormi ainuueelistust, siis kipub arvustise objektiivsuse õilis sära kahjuku küll tuhmistuma.

Sest liigselt väidetud väiteil on tuima soola mõju.

A. Vaigla.

14. Kuni pole näidatud, kus olen ma „endale põike normeeritud kirjakeelest lubanud“, ei saa vastavat väidet lugeda põhjendatuks.

E. Nurm.

Toimetusele ja AES-le saadetud kirjandust 1933.

Virittäjä 1933, nr. 4. Sisuks ms.: K. Marjanen, Psykologisia seikkoja lukemisen kouluopetuksessa. V. Kyrölä, Lounaissuomalaisvirolaisia sanastollisia yhtäläisyyksiä. Õigekeelsuse alalt: E. A. S., Huomiolta sanomalehtien kielestä.

Suomalainen Suomi 1933, nr. 1—5. Sisuks ms.: K. A. Kattaila, Tšekkoslovakkian kieliolot (3). A. Anni, Viron kirjallisuuden pääsuunnat itsenäisyyden aikana (3). Lauri Hakulinen, Kielentutkimus uusia tehtäviä tavoittamassa (4, 5).

Kasvatus 1933, nr. 1—8. Sisuks ms.: L. Teder, Noomenite ja verbide liigitamisküsimus (1). V. Alto, Kas on harjutustik emakeele õpetamisel liigne? (1) P. Härm, Emakeele tundidest 6. õppeaastal (1). Marta Sakk, Tööviise ja -võtteid kirjutamise elustamiseks emakeele õpetamisel (2). V. E. Poissman, Meie keskkooli probleem (24 lk., nr. 3). P. Truusmann, Mõte — keel — intuitsioon (4). R. Taba, Kuidas vältida sõnapimedust ja sellega kaasaskäivaid nähtusi (4). A. J. Möller, Keeleõpetusest algkoolis (5). Kirjanduse arvustiste seas: B. Linde, J. Ainelo' ja H. Visnapuu' Poeetika põhijooni (2). J. Väinaste, A. Vaigla, Eesti grammatika I (5). J. Väinaste, Joh. Aavik, 20 Euroopa keelt (5). Aug. Raud, Joh. Aavik, Kuidas suhtuda „Kalevipojale“? (5). J. Väinaste, Elmar Muuk, Väike õigekeelsussõnaraamat (7).

Looming 1933, nr. 1—10. Sisuks ms.: G. Suits, Sõnakene esimesest eesti-prantsuse sõnastikust (nr. 2). J. Ainelo, H. Visnapuu ja J. Semper, Poleemika: Ühe eesti poeetika katse puhul (nr. 6). B. Linde, Eestikeelseid tõlkeid poola ilukirjandusest (nr. 6). H. Paukson, Viimase aja silmapaistvamaid proosatõlkeid (nr. 8, 9, 10).

Ajalooline Ajakiri 1933, nr. 1—4.

Õigus 1933, nr. 1—10. Lisa: XII õigusteadl. päeva protokollid 1933.

Eesti Arst 1933, nr. 1—12. Lisa: XI Eesti Arstidepäev. Protokollid.

Dr. med. Herbert Normann, Eesti meditsiiniline bibliograafia 1931—1932 ühes piiraladega. Bibliographie médicale estonienne 1931—1932. Tartu 1933. Eesti Arsti kirjastus. 128 lk., hind 1 kr. 85 s.

Ed. Roos, Aratrükk teosest „Jahresbericht der estnischen filologie und geschichte 1922/23“, „Eesti filoloogia ja ajaloo aastäulevaade 1922/23“: I. Sprachforschung. Tartu 1933, GEG. 31 lk. à kaks veergu.

Filologu Biedribas Raksti. XIII sējums. Rīgā, 1933. 164 lk.

Vastutav toimetaja: **Julius Mägiste**.

Väljaandja: **Akadeemiline Emakeele Selts**.

SOOME-EESTI SÕNARAAMAT

Toimetanud: JULIUS MÄGISTE

Nimetatud sõnaraamat ei ole üksnes kuiv sõnadekogu, vaid selles leidub rohkesti kõnekäände, lausenäiteid, käändetarvitamise näiteid verbide juures, idiomaatilisi väljendusviise ja muud mitmekülgset ainekku, mis on tähtis õppijale, tõlkijale ja kõigile keeletarvitajale. Silmas on peetud ka igakülgset teaduslikku terminoloogiat. Peale muu sõnavara sisaldab sõnastik ka valiku kohanimesid ja kõige tarvitavamaid soome sõnalühendeid. Autor on tuntud kui hea soome keele ja soome murrete tundja. Teos on ainulaadne ulatuselt, ajakohasuselt ja kompetentsuselt.

„Mägiste sõnaraamat on seniseist soome ja eesti keeli ühendavaist sõnaraamatuist kõige parem ja suurem ning täidab kahtlemata suurepärast oma ülesande. Meie vennasrahvaste kultuurisuhete seisukohalt selle ilmumist võib pidada suursündmuseks“.

Mag. Martti Niinivaara, „Virittäjä“ 1932, lk. 167—8.

AKAD. EMAKEELE SELTSI KIRJASTUS, TARTUS 1931.
VIII+688 lk., hind 9 kr. 75 s.

Ladu: Akad. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli 15, Tartu.

Muid Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetisi:

Eestlasele eesti nimi. Hind 50 s. 15.000 uut sugunime. Hind 50 s.
Liivi lugemik I—V, à 25—40 s. Setu lugemik I, II. Hind 50 ja 75 s.
Soome kirjastik. Nr. 2, 3, 4 à 25—30 s.

Valik grammatilisi oskussõnu. Hind 25 s.

Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi. A. Saareste ja A. R. Cederberg. Vihk I. Hind 2 kr. — Vihk II. Hind 2 kr. 50 s.

Tundmused tegurina keelearengus. A. Saareste. Hind 50 s.

Esimene katse eesti keele kõnemeeloodia võrdlevas uurimises.

W. E. Peters. Hind 1 kr.

Ekspereimetaalfoneetika alged. W. E. Peters. Hind 40 s.

Eestipäraseid isikunimesid. J. Mägiste. Hind 1 kr.

Wanradt-Kõlli katekismuse katkendid. V. a. A. Saareste. Hind 40 s.

Esimese eestikeelse raamatu, Wanradt-Kõlli katekismuse keelest.
A. Saareste. Hind 40 s.

Verbi paigutus Fählmann'il ja nüüdseid sõnajärje-küsimusi. Harald Paukson. Hind 40 s.

Keel ja loogika. A. Koort. Avec un résumé. Hind 50 s.

Murdetekstid (eri lehtedel) à 5 s.

Ladu: O/Ü. Noor-Eesti, Rüütli tän. 4, Tartu.

Algsm. 1. silbi *eü* eesti keeles. J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 30 s.
Eesti keeleala murdelisest liigendusest. (Kolme kaardiga). Albert Saareste. Avec un résumé. Hind 60 s.

Kümme aastat eesti murrete süstemaatselt kogumist. A. Saareste.
Avec un résumé. Hind 50 s.

Kõhklevaid mõtteid läänemere-soome laensõnade-uurimise puhul.
J. Mägiste. Avec un résumé. Hind 40 s.

Produktiivne saksa laensõna eesti keeles: Eesti *roov*'i ja selle tule-
tiste etümoloogia ja semasioloogia. E. Kobolt. Mit e. Referat. Hind 50 s.

Eesti sulghäälikud *k, p, t* ja *b, d, g*. Paul Ariste. With an English
Summary. Tabelitega. Hind 50 s.

Ladu: Akad. Kooperat. raamatukauplus, Ülikooli 15, Tartu.

Kõigilt väljaandelt ms. Seltsi liikmeile 20% hinnaalandust.

KEELETEADUSLIK AJAKIRI EESTI KEEL

(Akad. Emakeele Seltsi ajakiri, XIII aastakäik, 1934)

ilmub aasta kohta kuus numbrit, à 32 lk., kokku 192 lk. Ilmumise tähtjad: kevadsemestril märts, aprill, mai, sügispoolaastal okt., nov., detš.; kaksiknumbri korral teise numbrit tähtaeg.

Tellimise hind aastaks sisemaale 2 kr., välismaale 2 kr. 50 s., pooleks aastaks sisemaale 1 kr. Üksiknumbri hind 35 s., kaksiknumber 70 s. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja linnades suuremad raamatukauplused. Üksikuid numbreid on müügil Tallinnas Tall. E. Kirj. Üh. „Päevalehe“, Tartus O/Ü. „Noor-Eesti“ ja Akad. Kooperatiivi raamatukaupluses. Viimases ka talitus (Tartu, Ülikooli 15, tel. 63).

Varemadaastakäigud:

- I—IV aastak., 1922—1925, à 192 lk., brošeeritud, hind à 2 kr. — s.
- V—VIII aastak., 1926—1929, à 256 lk., brošeeritud, hind à 3 kr. 20 s.
- IX—XII aastak., 1930—1933, à 192 lk., brošeeritud, hind à 2 kr. 50 s.

Ilmunud broš. aastakäikudel raamatukogudele ja koolidele 15 %, Seltsi liikmeile 20 % hinnaalandust. Saada Noor-Eesti raamatukauplusest.

Erisoodustus:

„Eesti Keele“ 1934. aastakäigu tellijaile annab AES võimaluse osta EK kuut esimest aastakäiku 50%-lise hinnaalandusega, s. o. à 1 kr. ja à 1 kr. 60 s. Kirjalikult soovi avaldades ning raha ette saates — talituse kaudu (Akad. Kooperatiiv), isiklikult (tellimiskviitungi ettenäitamisel) — otse Noor-Eestilt.

EESTI KEEL

kui ainuke keeleline ajakiri Eestis

taotleb kahesuguseid sihte: 1) avaldada teaduslikke uurimusi eesti keele ning sugukeelte alalt, käsitledes ka üldkeeleteaduse probleeme, ja 2) võimalust mööda rahuldada tarvet puhtõigekeelsusliku ajakirja järele.

EESTI KEELES

leiavad käsitlemist õigekeelsuse ning tegeliku keele korralduse küsimused. EK-s avaldatakse Akad. Emakeele Seltsi juhataste ja E. Kirj. Seltsi Keeletoimkonna keelelisi otsuseid ning reegleid.

EESTI KEELES

ilmub tarvidust mööda keelelise kirjanduse, eriti tegelikku tarvitusse minevate teoste (käsi- ning õpiraamatute) arvustusi, murdetekste, ülevaateid tööaladelt jne.

Toimetus: Tartu, Veski 9—5. Tel. 6-55 (peatoimetaja).

„Postimehe“ trükk, Tartus.